

ΚΙΡΚΕΓΚΩΡ

Πρόσωπα

(Πανδοχέας, Πάνος [27 ετών], κος Κλεισάρης [γύρω στα 50], Νίνα [σύζυγος του Κλεισάρη], Μάρθα[22 ετών])

ΠΡΩΤΗ ΠΡΑΞΗ

(Στο δωμάτιο υποδοχής ενός επαρχιακού πανδοχείου, του μοναδικού στην περιοχή. Χειμώνας)

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: (στον Πάνο) Αύριο, πρωί-πρωί, λοιπόν, ε; Τώρα, αν θέλετε, όπως είπατε, να βρίσκεσθε στο χιονοδρομικό κέντρο στις 9, θα χρειαστεί να φύγετε από δω γύρω στις οκτώ παρά τέταρτο, μη σας πω και εφτάμιση.

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Τόσο πολύ; Είχα την εντύπωση ότι είναι κάπου 50 χιλιόμετρα μακριά.

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Έχετε δίκιο. Αλλά ο δρόμος είναι όλο στροφές και, όσο να 'ναι με τα χιόνια και τον πάγο που έχει πιάσει σε ορισμένα σημεία, δεν μπορείς να τρέχεις. Άντε 40-50 χιλιόμετρα την ώρα –κι αυτό, στην καλύτερη περίπτωση, έτσι;

ΠΑΝΟΣ: Το πρωινό τι ώρα είναι;

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Εφτά με δέκα και μισή. Αν, όμως, θέλετε νωρίτερα, μπορώ να σας ετοιμάσω κάτι.

ΠΑΝΟΣ: Μπα, εφτά νομίζω είναι εντάξει. Έπειτα η Νταίζη δύσκολα σηκώνεται το πρωί.

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Ε, λοιπόν, αυτό δεν το καταλαβαίνω. Να σηκωθείτε από τα άγρια χαράματα να πάτε να κάνετε σκι. Τι να πω.

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Μα ..., συγγνώμη που παρεμβαίνω, αλλά χωρίς αυτές τις χαρές τι νόημα θα είχε η ζωή; Τι, έχω άδικο;

ΠΑΝΟΣ: Σε μένα το λέτε; Εγώ συμφωνώ απολύτως μαζί σας. (την Μάρθα) Δεν ξέρω για σας.

ΜΑΡΘΑ: Αν έχει κανείς την οικονομική άνεση, γιατί όχι.

ΠΑΝΟΣ : (στην Μάρθα) Θέλετε να έρθετε μαζί μας; Σας υπόσχομαι να περάσετε αξέχαστα. Αλήθεια, σας λέω.

ΜΑΡΘΑ: Μα δεν αμφιβάλλω.

ΠΑΝΟΣ: Πέρα από το περιβάλλον, που πραγματικά είναι μαγευτικό, έχουμε μια παρέα καταπληκτική.

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Αργήσανε, όμως. Τι ώρα τους περιμένετε;

ΠΑΝΟΣ: Α, όχι. Θα τους συναντήσουμε αύριο κατευθείαν επάνω, στο χιονοδρομικό. Αν εγώ κι η Νταίζη αποφασίσαμε να έλθουμε προηγουμένως εδώ, ήταν για να μείνομε λίγο μόνοι. Όταν προκύπτει κάτι ανάμεσα στα ζευγάρια, καλό είναι –έτσι δεν λένε;– να προσπαθούν να τα βρουν μεταξύ τους, ανεπηρέαστοι από τους άλλους γύρω. (στην Μάρθα) Λοιπόν, αν το αποφασίσετε, είστε ευπρόσδεκτη στην συντροφιά μας.

ΜΑΡΘΑ: Ευχαριστώ πολύ για την πρόσκληση, αλλά, ξέρετε, βρίσκομαι για δουλειά εδώ και, δυστυχώς, δεν θα μπορέσω –αν και θα το ήθελα πολύ.

ΠΑΝΟΣ: Και σεις για δουλειά, λοιπόν. Όπως ο κος Κλεισάρης, ο οποίος ... (στον Κλεισάρη) αν θυμάμαι καλά, χτες που συζητούσαμε, μου είπατε ότι έχετε μια επιχείρηση κατασκευής

ειδών ιματισμού και ότι βρίσκεσθε εδώ για την αγορά της πρώτης ύλης. Η περιοχή φημίζεται για τα αιγοπρόβατά της. (στον πανδοχέα) Έτσι, τουλάχιστον, μου είπε ο κος Κλεισάρης.

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Ναι, βέβαια, ο κος Κλεισάρης ξέρει. Καιρό τώρα μας επισκέπτεται κάθε χρόνο τέτοια εποχή. Τα τελευταία δυο-τρία χρόνια, μάλιστα, μας κάνει την τιμή να μας έρχεται με την γυναίκα του, την κυρία Νίνα. (στον Κλεισάρη) Εξαιρετική κυρία. Είστε τυχερός, λοιπόν. Σεμνή, ήσυχη, διακριτική –τι άλλο να πω ... (στον Πάνο) Πράγματι, η κτηνοτροφία είναι η κύρια πηγή εσόδων των κατοίκων της περιοχής μας, και το μαλλί που παράγεται, πρώτης τάξεως. Αν και δεν ξέρω για πόσο καιρό θα μπορούμε να το λέμε. Οι άνθρωποι εδώ έχουν φριχτά παράπονα από την κυβέρνηση, ότι αδιαφορεί πλήρως για τα αιτήματά τους. Δεν ξέρω, δεν ξέρω ... Ειλικρινά δεν ξέρω πού θα οδηγήσει η αδιαφορία αυτή ... Είμαι ιδιαίτερα προβληματισμένος. Αν χρεοκοπήσει και η κτηνοτροφία, τότε να δούμε ποιος θα μείνει στην περιοχή. Κι είναι κρίμα. Ένας τόσο ωραίος τόπος να μαραζώσει.

ΠΑΝΟΣ: (στην Μάρθα) Δεν μου είπατε, όμως, αν δεν γίνομαι αδιάκριτος, για τι δουλειά βρίσκεσθε εδώ.

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Α, η Μάρθα είναι η καινούρια δασκάλα μας.

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Καινούρια, τέτοια εποχή; Μα ήδη μπήκαμε στον Δεκέμβρη, και οι διορισμοί, στα σχολεία γίνονται, αν δεν κάνω λάθος, το καλοκαίρι. Εκτός πια κι αν και στην παιδεία, όπως σε τόσους και τόσους άλλους τομείς της ζωής μας, άλλαξαν τα πράγματα.

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Όχι, όχι, δεν άλλαξε τίποτε. Ειδικά εδώ, που ο χρόνος, όπως θα έχετε διαπιστώσει και μόνος σας, κυλάει τόσο αργά –απελπιστικά αργά, θα έλεγα. Απλώς, η προηγούμενη δασκάλα έμεινε έγκυος, και, όπως καταλαβαίνετε, κάποιος θα έπρεπε να την αντικαταστήσει.

ΠΑΝΟΣ: (στην Μάρθα) Δεν ξέρω για την προκάτοχό σας, αλλά μπορώ να πω ότι τα παιδιά θα είναι πολύ τυχερά με μια τέτοια δασκάλα. Από την άλλη πλευρά, ειλικρινά σας θαυμάζω για την απόφασή σας να έλθετε να υπηρετήσετε σε έναν τόπο που ... δεν λέω έχει μια εξαιρετική ομορφιά, αλλά, από την άλλη, δεν ξέρω τι θα μπορούσε να κάνει κανείς, για να περάσει ευχάριστα τον καιρό του. Να παίζει ίσως σκάκι.

ΜΑΡΘΑ: Μα και σεις, στον ίδιο τόπο δεν βρίσκεσθε;

ΠΑΝΟΣ: Εγώ ήρθα για δυο μέρες. Αύριο φεύγω για το χιονοδρομικό, κι από κει κατευθείαν θα επιστρέψουμε όλοι στο σπίτι μας. Αν έμενα εδώ, σας διαβεβαιώ, θα αυ-το-κτο-νού-σα! Το σκάκι είναι ένα παιχνίδι τόσο αργό, που μου δίνει στα νεύρα.

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Ελάτε τώρα, τα παραλέτε.

ΜΑΡΘΑ: (στον Πάνο) Με τρομάζετε.

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Μην τον ακούτε, δεσποινίς μου. Δεν υπάρχει μεγαλύτερη πλάνη από το να πιστεύει κανείς ότι η ευτυχία μας βρίσκεται στις απολαύσεις, και πουθενά αλλού.

ΠΑΝΟΣ: Μα καλά, δεν ξέρω εγώ, και θα μου πείτε εσείς, τι είναι εκείνο που με κάνει ευτυχισμένο; Αυτό είναι ... πώς να το πω; Φασισμός;

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Δεν νομίζετε ότι παραφέρεστε, νεαρέ μου. Και στο κάτω-κάτω δεν αναφέρθηκα σε σας. Την δεσποινίδα θέλησα να προστατεύσω. Δικαίωμά σας να επιλέξετε εσείς τον δρόμο της ακολασίας, που οδηγεί με μαθηματική ακρίβεια, σας διαβεβαιώ, στην καταστροφή.

ΠΑΝΟΣ: Να, τώρα δεν αναφέρεστε σε μένα;

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Μα με προκαλέσατε. Ακούστε, αγαπητέ –και συγνώμη προηγουμένως για το «νεαρέ» αλλά, πιστέψτε με–, δεν είστε σε θέση ο ίδιος, όντας κάτω από την επήρεια της γοητείας των απολαύσεων, να καταλάβετε ότι αυτές σας εξωθούν στην κόλαση, όπου η δυστυχία σας θα είναι διαρκής, αζεπέραστη, αιώνια.

ΠΑΝΟΣ: Και, λοιπόν; Εγώ ευχαρίστως θα αντάλλαζα την αιωνιότητα της κόλασης με την απέραντη ηδονή που θα μπορούσε να μου προσφέρει μια στιγμούλα, ναι ναι μια στιγμούλα μόνο απόλαυσης. Κοιτάζτε εσείς –και δεν εννοώ εσάς αποκλειστικά άλλα όσους σκέφτονται

όπως εσείς– πώς θα ξεφύγετε από τις παγίδες που σας έχει στήσει η δυστυχία στην ζωή αυτή.

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Αρνούμαι να δεχθώ ότι είμαστε αναπόδραστα θύματα της δυστυχίας. Οι απολαύσεις είναι εκείνες που μας παρασύρουν οδηγώντας μας, τελικά, στην δυστυχία –με τον πιο οδυνηρό, μάλιστα, θα έλεγα, τρόπο. Εσείς, βέβαια, δεν το καταλαβαίνετε αυτό τώρα, αλλά θα το νιώσετε μετά. Είναι όπως κάποιος που κρυώνει και, για να ζεσταθεί, πίνει κονιάκ. Όσο το αλκοόλ διατρέχει τα σωθικά του, νιώθει την ζέστη να τον τυλίγει. Για πόσο, όμως. Όταν καταλαγιάσει το ποτό μέσα στο αίμα του, αισθάνεται μετά το κρύο, δριμύτερο πια, να τον περονιάζει. Δείτε τους ορειβάτες, τους πλέον ειδικούς στο κρύο: ουδέποτε επιλέγουν το ποτό, για να ζεσταθούν. Καταναλώνουν σταφίδες, σύκα ξερά, για να προκαλούν μέσα τους την καύση, που θα τους κρατάει ζεστούς. Την αλήθεια αυτή την αγνοούν οι ανυποψίαστοι, οι αφελείς.

ΠΑΝΟΣ: Πολύ ωραία, λοιπόν. Είμαι αφελής και ανυποψίαστος. Ικανοποιηθήκατε, τώρα;

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Παρακαλώ, παρακαλώ, δεν χρειάζονται οι εντάσεις. (στον Κλεισάρη) Κι σεις πια, κάνετε σαν να μην υπήρξατε νέος. Εκτός κι αν στην νεότητά σας ήσασταν σαν ένας από αυτούς τους ... τους καλόγερους, τέλος πάντων.

ΠΑΝΟΣ: Μα γιατί αυτή η διάκριση με τους καημένους τους καλόγερους. Άνθρωποι είναι κι αυτοί. Δεν ξέρω, αλλά έχω την εντύπωση, ότι, αν τους δοθεί η ευκαιρία να εντρυφήσουν στις απολαύσεις, είναι ικανοί να κάνουν πράγματα που δεν τα χωράει ο νους μας.

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Ναι, ναι σωστά, έχετε δίκιο. Πριν από μερικά χρόνια που έτυχε να διανυκτερεύσει εδώ ένας γνωστός συγγραφέας –γνωστός, όπως κατάλαβα από τις αντιδράσεις των άλλων πελατών που, καλή ώρα, όπως τώρα, ήταν συγκεντρωμένοι εδώ και συζητούσαν πριν πάνε για ύπνο– τον άκουσα να λέει που κάποτε, πολύ παλιά, ένα βασιλόπουλο που είχε πάει για κυνήγι χάθηκε μέσα στο δάσος. Χωρίς να το καταλάβει, αποσπάστηκε από την συνοδεία του και αποπροσανατολίστηκε. Αφού περιπλανήθηκε επί μέρες, βρέθηκε, τελικά, σε κακό χάλι από την ταλαιπωρία και την αγωνία, μπροστά σε ένα μοναστήρι. Ο ηγούμενος και οι μοναχοί υποδέχθηκαν το βασιλόπουλο με καλοσύνη και το περιποιήθηκαν. Φεύγοντας το βασιλόπουλο –ύστερα από δυο-τρεις μέρες που έμεινε στο μοναστήρι μέχρι να συνέλθει, για να γυρίσει στο σπίτι του– δεν είχε λόγια να ευχαριστήσει τον ηγούμενο για την φιλοξενία, και τον κάλεσε, όποτε ήθελε, να έλθει στην πρωτεύουσα του βασιλείου να του ανταποδώσει την περιποίηση. Πράγματι, ύστερα από μερικούς μήνες ο ηγούμενος αποφάσισε να επισκεφθεί το βασιλόπουλο. Όταν, όμως, επέστρεψε από το

ταξίδι του πήγε κατευθείαν αμίλητος και κλείστηκε στο κελί του κι έκλαιγε, έκλαιγε, έκλαιγε ασταμάτητα, ενώ οι μοναχοί τον περίμεναν απέξω πώς και πώς να τους διηγηθεί όσα θαυμαστά είδε εκεί που πήγε. Ύστερα από μερικές μέρες, επί τέλους, ο ηγούμενος τους κάλεσε, με κατακόκκινα τα μάτια από το κλάμα, για τους περιγράψει τα όργια που γίνονταν στην μεγαλούπολη και να τους εκφράσει τον πόνο του, την απογοήτευσή του και την απελπισία του για την κατάντια των ανθρώπων. Σόδομα και Γόμορρα! Ε, την άλλη μέρα, τι νομίζετε ότι έγινε;

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ, ΠΑΝΟΣ, ΜΑΡΘΑ:

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Δεν έμεινε ούτε ένας από τους μοναχούς στο μοναστήρι. Μάλιστα, αγαπητοί μου! Είχαν τρέξει όλοι τους στην πρωτεύουσα, στα Σόδομα και Γόμορρα.

ΠΑΝΟΣ: Μα εμένα μου λέτε. Δεν πάει να έχει καταφέρει κρατηθεί κανείς μακριά από τις διάφορες απολαύσεις, είναι αδύνατον να μην καλλιεργεί στο μυαλό του σκέψεις πονηρές, οι οποίες θα έλεγα, μάλιστα, ότι, λόγω της στέρησης που έχει επιβάλει στο σώμα του, φτάνουν στα όρια της διαστροφής –μη πω ότι σε ορισμένες περιπτώσεις τα ξεπερνούν κιόλας. Και οι μοναχοί και οι καλόγεροι, λοιπόν μη νομίζετε ...

ΜΑΡΘΑ: Έχω την εντύπωση ότι υπερβάλλετε. Εγώ είμαι κόρη ιερέως, και μπορώ να σας διαβεβαιώσω ότι δεν τον θυμάμαι ποτέ έτσι τον πατέρα μου όπως θέλετε να παρουσιάσετε τους υπηρέτες της εκκλησίας. Βεβαίως, φρόντιζε και μένα και την αδελφή μου να μας νουθετεί. Και δεν νομίζω ότι αυτό είναι κακό.

ΠΑΝΟΣ: Μα μου μιλάτε για έναν άνθρωπο ο οποίος, αν μη τι άλλο, έζησε την χαρά της σεξουαλικής επαφής –και υποθέτω όχι μια αλλά δυο τουλάχιστον φορές, που αποδεδειγμένα ξέρομε, θα πρέπει να την ένιωσε.

ΜΑΡΘΑ: Σας παρακαλώ, μη μιλάτε με αυτόν –τον πρόστυχο, θα μπορούσα να τον χαρακτηρίσω– τρόπο για τον πατέρα μου.

ΠΑΝΟΣ: Συγγνώμη, με παρεξηγήσατε. Εγώ εννοούσα τους στερημένους από κάθε χαρά της ζωής ιερωμένους, που οργιάζουν στην φαντασία τους η διαστροφή και η σκέψη να μπορούσαν κι αυτοί να ικανοποιήσουν τις φυσικές ορμές τους. Κατά τα άλλα είμαι υπέρ της γνώμης ότι και οι κληρικοί έχουν δικαίωμα, παράλληλα με την αφοσίωσή τους στον Θεό, να

χαίρονται κι αυτοί, σαν κανονικοί άνθρωποι, ό, τι η φύση τούς έχει εφοδιάσει. Από την άποψη αυτή δεν θα μπορούσα να κατηγορήσω ποτέ τον πατέρα σας ... Δεν τον ξέρω τον άνθρωπο, βέβαια, αλλά είναι φανερό ότι πρόκειται για έναν από τους κληρικούς εκείνους που δεν εναντιώθηκε στην φύση. Κι αυτό εγώ το θεωρώ θετικό. (στον Κλεισάρη) Είναι εδώ ακριβώς που διαφωνώ μαζί σας, που νέος πήρατε την απόφαση να ζήσετε σαν καλόγερος μην ενδίδοντας στις απολαύσεις.

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Μα τι λέτε τώρα. Από πού το συμπεράνατε αυτό;

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Εσείς, εσείς προηγουμένως δεν το αφήσατε να εννοηθεί;

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Εγώ;

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Όταν σας λέει κανείς κάτι κι εσείς δεν αντιδράτε, ε αυτό δεν πάει να πει ότι το δέχεστε; Αυτό τουλάχιστον λέει η απλή λογική.

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Αυτό δεν πρέπει να το λέτε εσείς για μένα. Το ξέρετε ότι είχα την τύχη να μεγαλώσω σε ένα αρκετά εύπορο περιβάλλον. Η βιοτεχνία ειδών ιματισμού που διέθετε ο πατέρας μου παρείχε στην οικογένειά μας την οικονομική άνεση να ζει άνετα.

ΠΑΝΟΣ: Πρόκειται, υποθέτω, για την επιχείρηση που μου είπατε ότι έχετε εσείς τώρα.

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Ας πούμε. Κληρονομώντας την, μετά τον θάνατο του πατέρα μου, φρόντισα να την εκσυγχρονίσω και να την διευρύνω έτσι που να μην μιλάμε πια απλώς για μια υγιή και αποδοτική μεν, πλην όμως μικρή βιοτεχνία. Τελευταία, μάλιστα, πρέπει να σας πω, έχω επεκτείνει τις δραστηριότητές της και στο εξωτερικό.

ΠΑΝΟΣ: Αυτό, λοιπόν, σημαίνει, αν κατάλαβα καλά, ότι είστε ένας άξιος γιος του πατέρα σας. Θα πρέπει, αν σας βλέπει από κει ψηλά, να νιώθει υπερήφανος για τον κληρονόμο του.

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Α, μη το λέτε, η φιλοδοξία του ήταν άλλη: να γίνω κληρικός. Και πράγματι μπήκα στο πανεπιστήμιο για να σπουδάσω θεολογία και φιλοσοφία, αλλά, δυστυχώς, τα παράτησα, για να αρχίσω από κει κι ύστερα το κυνήγι των απολαύσεων, –όπως εσείς τώρα. Κι εγώ ανοήτως δεν έκανα τίποτε άλλο παρά να ενδίδω στην φιληδονία μου, να ενδίδω, να ενδίδω ... Και τι μου απέμεινε από αυτήν την εμμονή μου. Είναι τόσο στιγμιαία όσα προσφέρουν στο σώμα σου οι απολαύσεις... Σαν τα έντομα εκείνα που την στιγμή της γονιμοποίησής των πεθαίνουν. Έτσι γίνεται και με τις χαρές: την ώρα που τις ζεις, πεθαίνουν κιόλας· η στιγμή της υπέρτατης απόλαυσης είναι η αδελφή του θανάτου. Ματαιότητα! Αν είχα πάρει, όμως, το πτυχίο μου, δεν θα είχα κάτι ουσιαστικό στα χέρια μου, κάτι σταθερό και μόνιμο, που κανένας δεν θα μπορούσε να μου το αμφισβητήσει και να μου το αποσπάσει;

(Μπαίνει η Νίνα, η σύζυγός του)

Να, στην ζωή μου πλέον η μόνη σταθερή αξία, όπως λένε οι οικονομολόγοι, είναι η σύζυγός μου. *(στην Νίνα)* Άργησες, όμως, γλυκιά μου. Ευτυχώς, οι φίλοι μας εδώ. Με την κουβέντα που είχαμε, πέρασε η ώρα χωρίς να το καταλάβω.

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: *(στην Νίνα)* Δεν κάθεστε; Να σας ετοιμάσω κάτι: ένα τσάι, καφέ; Καφές, βέβαια, τέτοια ώρα είναι αργά. Μπορώ, όμως, να σας φτιάξω ένα πολύ ωραίο τσάι του βουνού.

ΝΙΝΑ: Μπα, όχι. Θα πάω στο δωμάτιο. Η αλήθεια είναι ότι περπάτησα πολύ, και κουράστηκα.

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Κάτσε λίγο, και πάμε μετά μαζί.

ΜΑΡΘΑ: *(στην Νίνα)* Ασχολείστε κι εσείς με την επιχείρησή; Ο σύζυγός σας μας μιλούσε προηγουμένως γι' αυτήν.

ΝΙΝΑ: Ε, αυτό δεν πάει να πει ότι πρέπει να απασχολούμαι κι εγώ σε αυτήν;

ΜΑΡΘΑ: Όχι, βέβαια. Μια γυναίκα σήμερα δεν είναι όπως παλιά ... Έχει τόσα πράγματα να κάνει ... Αλλά να, επειδή, από ό, τι κατάλαβα, ο σύζυγός σας βρίσκεται εδώ λόγω της επιχείρησής σας, σκέφτηκα μήπως κι εσείς ...

ΝΙΝΑ: Όχι, όχι. Η επιχείρηση είναι αποκλειστική ευθύνη του συζύγου μου. Ή μάλλον ήταν – μια και τώρα συμμετέχει κι ο γιος μας, για να αρχίσει κι αυτός να μαθαίνει σιγά-σιγά τα μυστικά της δουλειάς. (στον Κλεισάρη) Λοιπόν, καλύτερα, λέω, να πηγαίνω. Θα ήθελα να μείνω, αλλά, ειλικρινά, είμαι πολύ κουρασμένη. Μετά έρχεσαι κι εσύ, όποτε νομίζεις –με την ησυχία σου ...

(Φεύγει η Νίνα)

ΜΑΡΘΑ: (στον Κλεισάρη) Συγχωρέστε με, αν ήμουν αδιάκριτη με την σύζυγό σας.

ΠΑΝΟΣ: Μα γιατί; Ρωτήσατε κάτι πολύ φυσιολογικό, νομίζω. Το να ρωτήσεις με τι ασχολείται κανείς, δεν είναι παράλογο.

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Μήπως μπορείτε να μας πείτε τι δουλειά κάνετε εσείς; Υποθέτω, αν μπορώ να καταλάβω από τον τρόπο που ζείτε, ότι θα ασχολείστε με κάτι αρκετά κερδοφόρο. Εκτός κι ο πατέρας σας ...

ΠΑΝΟΣ: Ο πατέρας μου έχει πεθάνει αρκετά χρόνια τώρα. Και, δυστυχώς, σχετικά πρόσφατα έχασα και την μάνα μου. Εν πάση περιπτώσει, ο πατέρας μου δεν διέθετε και καμιά περιουσία. Το μόνο που μας άφησε ήταν η σύνταξη ενός δημοσίου υπαλλήλου –κι αυτή, λόγω του πρόωρου θανάτου του κουτσουρεμένη.

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Και τότε πώς εσείς ...

ΠΑΝΟΣ: Ένας θείος μου φροντίζει να με χαρτζικιώνει. Είναι πολύ πλούσιος και χωρίς κληρονόμους. Δεν παντρεύτηκε ποτέ. Ούτε κι έχει άλλο αδελφό ή άλλη αδελφή εκτός από την μακαρίτισσα την μητέρα μου.

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Οπότε, σας έφεξε εσάς.

ΠΑΝΟΣ: Μπα, μη το λέτε. Κάνει λες και θα τα πάρει μαζί του. Πολύ σφιχτός, τι να σας πω. Βέβαια, δεν έχω παράπονο ... Όποτε του ζητάω, είναι αρκετά γενναιόδωρος. Όμως να, αλλιώς θα ήταν, δεν λέω να με όριζε γενικό κληρονόμο του, αλλά να με έβαζε διαχειριστή της περιουσίας του. Τι φοβάται. Ίσα-ίσα που τώρα, όσο ζει, θα μάθαινα κοντά του πώς να αντιμετωπίζω τις δυσκολίες που έχει η διαχείριση μιας μεγάλης περιουσίας. Ενώ μετά, αν αποδημήσει εις Κύριον, άντε να δω πώς θα τα βγάλω πέρα ...

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Τι να πει κανείς. Πού να ξέρει πώς δουλεύει το μυαλό του ανθρώπου, τι μπορεί να τον απασχολεί κάποιον, τι σκέψεις περνούν από τον νου του...

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: (στην Μάρθα) Πάντως, η γυναίκα μου, σας διαβεβαιώ, για να μην αισθάνεστε άσχημα, δεν ενοχλήθηκε καθόλου που την ρωτήσατε με τι ασχολείται. (στην ομήγυρη γενικά). Είναι τόσο ανεκτική, έτοιμη να δεχθεί αδιαμαρτύρητα το πιο μεγάλο χτύπημα της μοίρας. Ξέρετε τι είναι για μια μάνα να έχει θάψει πέντε παιδιά.

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Πέντε !!! Φοβερό, φοβερό!

ΠΑΝΟΣ: Μα πώς συνέβη αυτό; Ούτε ένα ούτε δύο ...

ΜΑΡΘΑ: Σκέφτομαι, όμως, και τον πόνο τον δικό σας. Όσο κι αν κατά κανόνα, όπως λένε, η μάνα έχει πιο στενό δεσμό με τα παιδιά, κι ο πατέρας δεν νομίζω ότι υπολείπεται ...

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Τέλος πάντων, αφήστε ... Όλα είναι μέσα στην ζωή. Το παν είναι τα πράγματα να μην σε παίρνουν από κάτω, να συνεχίζεις.

ΠΑΝΟΣ: Σαν να ακούω τον πατέρα μου. Ό,τι αναποδιές του τύχαιναν τις κατάπινε και μετά τις δικαιολογούσε σαν αναγκαίες εμφανίζοντάς τες σαν μια ευκαιρία να στοχαστεί. Και ποιο τ' αποτέλεσμα; Μια μίζερη ζωή. Ε, όχι, λοιπόν, δεν πα' να λέτε σεις, εγώ την ζωή μου θέλω να την απολαύσω. Καληνύχτα. (στην Μάρθα) Πάντως, αν αλλάξετε γνώμη, εμείς θα φύγομε εφτάμιση με οκτώ παρά τέταρτο το πρωί –(στον πανδοχέα) όπως με συμβουλέψατε.

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Αυτή η επιμονή σας πια.

ΠΑΝΟΣ: Υπάρχουν γυναίκες που σε προκαλούν να τις κατακτήσεις για να τις απολαύσεις. (υπαινισσόμενος την Μάρθα) Υπάρχουν, όμως, και γυναίκες που νιώθεις τον πόθο να σβήσεις σιγά-σιγά κάτω από το βλέμμα τους, κι αυτές, για μένα, παρουσιάζουν περισσότερο ενδιαφέρον. Μια ματιά τους και τίποτε άλλο.

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Δεν έχετε άδικο. Τίποτε δεν είναι τόσο γρήγορο, μα και τίποτε δεν μετριέται με το μέτρο της αιωνιότητας όσο ένα βλέμμα. Άλλωστε, για μας τους χριστιανούς –(στην Μάρθα) θα σας το έχει διδάξει αυτό, είμαι βέβαιος, με την δέουσα επιμέλεια ο πατέρας σας– ο Θεός δεν αναπαρίσταται σαν μάτι που βλέπει τα πάντα;

ΠΑΝΟΣ: Πολύ ωραία. (στην ομήγυρη) Ελπίζω, να τα ξαναπούμε. (στον Κλεισάρη) Έχω τα τηλέφωνα σας. (στην Μάρθα) Κι εσάς; Να η κάρτα μου. Ή μπορεί, να φροντίσω καμιά φορά να περάσω από δω, να σας δω πάλι. Αν, τελικά, δεν έλθετε αύριο μαζί μας. Σκεφτείτε το, πάντως.

(Φεύγει)

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Ο κορ Πάνος! Ε, λοιπόν, από μια άποψη, τον ζηλεύω. Χωρίς σκοτούρες, τίποτα που να βασανίζει το μυαλούδάκι του. Μόνο πώς να οργανώσει τις εκδρομές και τα ταξιδάκια του, με ποιους θα διασκεδάσει απόψε, και κυρίως με ποιες ...

ΜΑΡΘΑ: (στον πανδοχέα) Για σας, όμως, δεν είπε αν θα σας ξανασυναντήσει. Σας θεωρεί σίγουρο, φαίνεται.

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Ε, εγώ πού να πάω. Έχω ριζώσει εδώ πια. Το πιστεύετε; Γέρασα και δεν έχω φύγει ποτέ από αυτόν τον τόπο. Ούτε μια φορά! Είναι η φύση της δουλειάς, βλέπεις. Το πανδοχείο λειτουργεί όλο το χρόνο. Πού να φύγω. Αλλά να σας πω, δεν μ' αρέσει να ταξιδεύω κιόλας. Για μένα ειδικά, το θεωρώ άσκοπο. Περνάνε τόσοι από δω, κι όλο και κάτι ενδιαφέρον θα ακούσεις να διηγούνται. Τι ανάγκη έχω τώρα εγώ να πάω να συναντήσω άλλους ανθρώπους σε ξένα μέρη, αφού έρχονται εδώ.

ΜΑΡΘΑ: Ναι αλλά ταξιδεύοντας βλέπεις άλλα μέρη, άλλα τοπία, έχεις άλλες παραστάσεις, ξεφεύγεις από την μονοτονία που ζεις καθημερινά.

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Σιγά, υπάρχει πιο ωραίος τόπος από αυτόν εδώ. Θα δείτε και μόνη σας, όταν τον γνωρίσετε. Τα συνδυάζει όλα –θάλασσα, βουνό, δάσος, καθαρό αέρα. Σας διαβεβαιώ ότι το καλοκαίρι είναι εξίσου ωραία όπως τώρα τον χειμώνα. Και την άνοιξη και το φθινόπωρο, το ίδιο. Μια ποικιλία τοπίων και εικόνων. Είναι, δεν λέω, κάπως ήσυχα. Αλλά εδώ είναι να έλθεις για να ξεκουραστείς. Και μια και μιλάμε για ξεκούραση, καλά είναι να πάω κι εγώ για ύπνο. Αύριο από τις 5 πρέπει να είμαι στο πόδι. Καληνύχτα.

(Φεύγει)

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Πάντως, μην ακούτε, αληθινό ταξίδι δεν είναι να φεύγεις μακριά να πας να δεις καινούρια μέρη και τοπία, αλλά να κοιτάς κάθε φορά τα πράγματα με διαφορετικά μάτια, να βλέπεις τον κόσμο με τα μάτια αυτού, εκείνου, του άλλου, με τα μάτια χιλιάδων άλλων. Θυμάμαι μια φορά στο πανεπιστήμιο που μας μίλησε ο καθηγητής για τον Σωκράτη, που όταν του ανέφερε κάποιος για έναν κοινό γνωστό τους ο οποίος, ενώ γύρισε όλο τον κόσμο, στο τέλος έμεινε ο ίδιος, είπε: «ε, τι περίμενες, αφού είχε πάρει μαζί του τον εαυτό του».

ΜΑΡΘΑ: Το πρόβλημά μας, θέλετε να πείτε, είναι ο εαυτός μας. Ε; Να τον ξεφορτωθούμε, λοιπόν.

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Εύκολο το 'χετε. Δεν υπάρχει πιο τραγικό πράγμα, μεγαλύτερη απελπισία: να είσαι κάποιος που δεν θέλεις να είσαι, να είσαι δηλαδή ένας εαυτός που απεχθάνεσαι, ένας εαυτός που θέλεις να τον ξεφορτωθείς, όπως πολύ ωραία το είπατε, και να μην μπορείς. Όπως και το αντίστροφο: να μην είσαι εκείνος, ο εαυτός, που θέλεις να είσαι. Εξίσου οδυνηρό!

ΜΑΡΘΑ: Δεν σας καταλαβαίνω. Με μπερδέψατε.

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Φανταστείτε έναν νέο, 24 χρονών, ας πούμε, που ερωτεύεται ένα κορίτσι 15 ετών, άβγαλτο, ανεπιτήδευτο και ανυποψίαστο από τις παγίδες που είναι σπαρμένος ο κόσμος. Ο νέος σαν ένας άλλος φιλήδονος Δον Ζουάν υπόσχεται στην αγαπημένη του όσα θα ήθελε στην ζωή της, της λέει πως είναι έτοιμος να την παντρευτεί κιόλας προτείνοντάς της μάλιστα να αρραβωνιαστούν. Κι εκείνη παρασυρμένη από τα θερμά λόγια του ενδίδει

ανταποδίδοντάς του το ίδιο σφοδρά τον δικό της έρωτα. Μέχρι που μια μέρα ο νέος εντελώς ξαφνικά της ζητάει να διαλύσουν τον αρραβώνα τους, και την εγκαταλείπει.

ΜΑΡΘΑ: Γιατί; Βέβαια, ο έρωτας λένε πως κάποτε ξεφλουδίζει, ξεραίνεται και ... παθαίνει. Μμμ;

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Όχι, όχι δεν είναι αυτό. Απλώς, ήθελε να συγκεντρωθεί στις σπουδές του, που τις είχε εγκαταλείψει, και μετά να γίνει κληρικός. Ο έρωτας ήταν εμπόδιο στις επιδιώξεις του. Έτσι, αποφασίζει να εγκαταλείψει την μικρή αγαπημένη του, παρότι μέσα του ο έρωτάς του γι' αυτήν παρέμενε ζωντανός και τον βασάνιζε. Μάλιστα μετά, όταν η Ρεγγίνα ...

ΜΑΡΘΑ: Ρεγγίνα;

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Ας υποθέσουμε ότι την έλεγαν έτσι. Η Ρεγγίνα, λοιπόν, μετά που ξεπέρασε τον πόνο, την απογοήτευση και όλα εκείνα τα δυσάρεστα συναισθήματα που συνεπάγεται η εγκατάλειψη, δέχθηκε πρόταση γάμου από έναν ανώτερο Δημόσιο υπάλληλο. Κι ο πρώην αρραβωνιαστικός της; Συνειδητοποιώντας το μέγεθος της απώλειάς της κάνει σαν τρελός να την ξανακερδίσει. Μάταια, όμως. Δυο-τρεις φορές που την συναντά στον δρόμο, εκείνη τον αποφεύγει. Έφτασε στο σημείο, μάλιστα, όταν παντρεύτηκε η Ρεγγίνα, να ζητήσει από τον άντρα της την άδεια να της μιλήσει.

ΜΑΡΘΑ: Ε, δεν είμαστε καλά. Να της πει: τι, δηλαδή;

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Χωρίς την Ρεγγίνα ένιωθε την ζωή του μίζερη, πως ήταν κάποιος τον οποίον απεχθανόταν όσο τίποτε άλλο στον κόσμο, ένας σιχαμερός εαυτός που ήθελε να τον πνίξει και να τον αποβάλλει από μέσα του, αλλά, σε πείσμα του, παρέμενε μέσα του ζωντανός και ενεργός. Κι αυτό δεν μπορούσε να το αντέξει. Ήθελε να της ζητήσει να τον βοηθήσει να πάψει να είναι κάποιος που δεν ήθελε να είναι.

ΜΑΡΘΑ: Ή αντίστροφα, όπως το είπατε πριν, να γίνει κάποιος που ήθελε να είναι, ο ερωτευμένος σύντροφός της, χωρίς, ωστόσο, δυστυχώς πια γι' αυτόν, να μπορεί να είναι αυτός που θα ήθελε να είναι. Να τον βοηθήσει, πώς όμως; Μήπως –και συγγνώμη που το λμώ να το πω– είστε εσείς εκείνος που κάποτε αγάπησε την Ρεγγίνα;

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ:

ΜΑΡΘΑ: Και η Ρεγγίνα; Τι έγινε η Ρεγγίνα.

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Δεν ξέρω. Έμαθα μόνο ότι σύζυγός της ανέλαβε διοικητικός προϊστάμενος στην Πρεσβεία μας στην Ινδία. Όλα αυτά τα χρόνια δεν άκουσα τίποτε γι' αυτήν –πώς περνάει, αν έκανε οικογένεια, αν είναι ευτυχισμένη ... Τίποτα, τίποτα. Πρέπει να σας πω, πάντως, ότι μόλις σας είδα, το μυαλό μου αυθόρμητα πήγε σε 'κείνη. Ένωσα, βλέποντάς σας, αυτό που λένε οι ποιητές: πως μόλις δει κανείς το αντικείμενο του έρωτά του αμέσως το φαντάζεται σαν να το έχει δει εδώ και πολύ καιρό πριν. Της μοιάζετε τόσο πολύ. Αλήθεια! Επιτέλους, έχω μπροστά μου ένα αξιόπιστο υποκατάστατό της.

ΤΕΛΟΣ ΠΡΩΤΗΣ ΠΡΑΞΗΣ

ΔΕΥΤΕΡΗ ΠΡΑΞΗ

(Υστερα από δυόμιση περίπου χρόνια στο δωμάτιο υποδοχής του ίδιου επαρχιακού πανδοχείου. Άνοιξη)

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Ελάτε, ελάτε. Θέλετε να καθίσετε λίγο εδώ; Ή μπορείτε, αν προτιμάτε, να περάσετε κατευθείαν στην τραπεζαρία. Ό, τι θέλετε. Το δείπνο, πάντως, είναι έτοιμο.

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Εγώ θα έλεγα να καθίσουμε πρώτα εδώ. *(στην Νίνα)*Ε;

NINA:

ΠΑΝΟΣ: Ναι, καλύτερα ας καθίσουμε πρώτα λίγο εδώ. Δεν ξέρω, αλλά εμένα μου φαίνεται κάπως: μετά την κηδεία να πηγαίνεις κατευθείαν να τρως ... Θυμάμαι, όταν πέθανε ο πατέρας μου ... Τα ίδια ... Βέβαια, η καημένη η μάνα μου, Θεός συγχωρέσ' την, ... της φαινόταν γελοίο να έχει πεθάνει ο άντρας της κι εμείς να τρώμε του καλού καιρού, αλλά τι να κάνει. Επέμενε το σόι του πατέρα μου.

ΜΑΡΘΑ: Μα έτσι είναι το έθιμο.

ΠΑΝΟΣ: Το καταλαβαίνω. Απλώς λέω πώς νιώθω εγώ. *(στο ζεύγος Κλεισάρη)* Και προς Θεού δεν θέλω να πω ότι δεν κάνετε καλά εσείς. *(στον Κλεισάρη)* Αλήθεια, ξαφνιάστηκα όταν μου τηλεφωνήσατε, για να μου πείτε το θλιβερό νέο. Κανονικά, θα έπρεπε να σας είχα πάρει εγώ. Μου είχατε αφήσει τα τηλέφωνα σας, κι εγώ ... Μα είναι τόσα πράγματα που πρέπει να κάνει κανείς, και, δυστυχώς, δεν τα κάνει. Άνευ λόγου και αιτίας τελικά! Απορροφημένος στην μια ή την άλλη ασήμαντη ασχολία του αδιαφορεί για τις υποχρεώσεις του. Απορώ, όμως, πώς με βρήκατε.

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Άμα θέλει κανείς ... Αν και να σας πω, στην αρχή δίσταζα να σας τηλεφωνήσω. Σκέφτηκα, με την ζωή που κάνετε –με τα ταξίδια, τις διασκεδάσεις, καταλαβαίνετε ...–, αν θα είχατε τον καιρό και την διάθεση, βέβαια, να ανταποκριθείτε στην πρόσκλησή μου να έρθετε μαζί μας στην κηδεία εδώ. Και, πρώτα από όλα, αν θα σας έβρισκα και καθόλου.

ΠΑΝΟΣ: Μπα, πάνε τώρα πια αυτά. Τα πράγματα άλλαξαν.

ΜΑΡΘΑ: Άλλαξαν; Πώς δηλαδή.

ΠΑΝΟΣ: Ο θεός μου –δεν ξέρω, αν σας είχα πει γι' αυτόν–, που με χρηματοδοτούσε, πέθανε –πέθανε πέρσι. Το κακό είναι ότι στην διαθήκη του φρόντισε να με αποκληρώσει αφήνοντας όλη του την περιουσία σε ιδρύματα. Κι εκεί όμως, έγραψε από λίγα στο καθένα, γιατί, σου λέει, άμα αφήνε όλη του την περιουσία του σε ένα ή δυο ιδρύματα, θα προκαλούσε το ενδιαφέρον των επιτήδειων να την βάλουν στο χέρι.

ΝΙΝΑ: Ελάτε τώρα. Αυτά είναι υπερβολές.

ΠΑΝΟΣ: Όχι, αλήθεια σας λέω. Το 'γραψε ο ίδιος στην διαθήκη του. Το διάβασα με τα μάτια μου.

ΝΙΝΑ: Δηλαδή, τι νόμιζε ότι για τα λίγα δεν θα βρίσκονταν επιτήδαιοι, ότι υπάρχουν απατεώνες μόνο για τα πολλά;

ΠΑΝΟΣ: Τι να σας πω. Αν μπορούσε, θα τα έπαιρνε και μαζί του. Έτσι, μόνο θα ήταν ήσυχος ότι δεν θα του πείραζε κανείς τα λεφτά του. Να τα ελέγχει μόνος του.

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Οπότε χωρίς χρήματα εσείς..., πάνε και οι εκδρομές, και τα χιονοδρομικά, και τα γλέντια ...

ΠΑΝΟΣ: Να σας πω την αλήθεια, τα είχα βαρεθεί κιόλας. (στον Κλεισάρη) Ε, λοιπόν, είχατε απόλυτο δίκιο. Αυτή η ζωή, το να ζεις μέσα στις απολαύσεις χωρίς να κάνεις τίποτε, τελικά δεν έχει νόημα. Είναι σαν να ξυπνάς ένα πρωί και να βλέπεις, ξαφνικά, ότι βρίσκεσαι σε ένα κατάσπρω δωμάτιο χωρίς έπιπλα, δίχως κανέναν άλλο μέσα, άδειο, και να αναρωτιέσαι πού είναι εκείνοι που διασκεδάζεις μαζί τους, που είναι όλα εκείνα τα πράγματα, έμψυχα κι άψυχα, που σου πρόσφεραν απλόχερα απολαύσεις. Τίποτα, όλα καπνός.

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Πράγματι, είναι φριχτό να εξαπατηθείς από τον εαυτό σου. Να είσαι αναγκασμένος να μεταφέρεις συνεχώς μαζί σου μέσα σου έναν απατεώνα. Η σωτηρία σας, σας συνιστώ, είναι να τον βγάλετε από μέσα σας.

ΠΑΝΟΣ: Μα ήδη το έχω κάνει, έχω αλλάξει πια ζωή, όπως σας είπα.

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Και με τι ασχολείσθε, αν επιτρέπεται.

ΠΑΝΟΣ: Προς το παρόν με τίποτα. Έχω απευθυνθεί βέβαια στον Δήμο της περιοχής μας για να γραφτώ σε ένα από τα προγράμματα της Δια βίου εκπαίδευσης που προσφέρει δωρεάν, αλλά θα ήθελα να μπορούσα να έβρισκα και καμιά δουλειά. Μετά την απόφαση του θείου να με αποκληρώσει αντιμετωπίζω σοβαρό οικονομικό πρόβλημα. Από τότε που πέθανε η μάνα μου ούτε η πενιχρή σύνταξη του πατέρα μου υπάρχει πια.

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Σαν τι δουλειά, δηλαδή.

ΠΑΝΟΣ: Τι δουλειά. Απόφοιτος λυκείου είμαι, δεν έχω καμιά ειδικότητα. Όπως καταλαβαίνετε, τα πράγματα είναι δύσκολα ...

ΝΙΝΑ: (στον Κλεισάρη) Μήπως θα μπορούσε κάπου στην επιχείρηση... (στον Πάνο) Δεν σας κρύβω, το γεγονός ότι ήρθατε ως εδώ, στην άκρη του κόσμου, για να μοιραστείτε μαζί μας τον πόνο μας για το παιδί μας, εμένα με συγκίνησε βαθιά. Αν, μάλιστα, όπως λέτε, αποφασίσατε να εγκαταλείψετε και τον έκλυτο βίο σας ... (στον Κλεισάρη) Ίσως, δεν ξέρω, να χρειαζόσουν κάποιον που να τον εμπιστευόσουν. Μμμ;

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ:

ΠΑΝΟΣ: Αυτό, ειλικρινά, θα σας το χρωστούσα χάρη σε όλη μου την ζωή. Πάρτε με δοκιμαστικά, κι αποφασίστε μετά ανάλογα.

ΜΑΡΘΑ: (στο ζεύγος Κλεισάρη) Αλήθεια, απορώ πώς αποφασίσατε να έρθετε εδώ, (στην Νίνα) στην άκρη του κόσμου, όπως το είπατε, (στο ζεύγος Κλεισάρη) να κάνετε την κηδεία.

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Τι να σας πω. Η απόφαση είναι μια στιγμή τρέλας. Δεν υπάρχει εξήγηση.

ΜΑΡΘΑ: Το λέω, γιατί δεν είναι ένας τόπος που έρχεστε γιατί σας αρέσει, γιατί υπάρχει, τέλος πάντων, κάτι που να σας δένει συναισθηματικά. Η δουλειά σας, αν δεν κάνω λάθος, σας αναγκάζει να μας επισκέπτεσθε. Αν δεν ήσασταν υποχρεωμένος να κάνετε την παραγγελία μαλλιού, αμφιβάλλω πολύ αν θα μας ερχόσασταν.

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Δεν ξέρω τι λες εσύ, αλλά εγώ νιώθω τόσο ευτυχής που το πανδοχείο μου για άλλη μια φορά στάθηκε η αιτία για να γνωριστούν κάποιοι άνθρωποι.

ΜΑΡΘΑ: (στον Πάνο) Ειδικά για σας, μάλιστα, μπορεί, να είναι και η αιτία, για να κάνετε μια καινούρια αρχή στην ζωή σας.

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Ε, καλά τώρα, μην τα παραλέμε κιόλας. Εντάξει, δεν λέω, εδώ στο πανδοχείο έγινε η πρώτη συνάντησή τους, αλλά ας μην τον αποκλήρωνε ο θεός του και θα σου 'λεγα εγώ, αν δεν θα συνέχιζε τον ίδιο τρόπο ζωής. Αυτός, κυρίως, κατά την ταπεινή μου άποψη, ήταν ο λόγος, για να αλλάξει τρόπο ζωής.

ΝΙΝΑ: Μα ο ίδιος δεν μας είπε ότι ήδη τα είχε βαρεθεί όλα –γλέντια, εκδρομές, εφήμερες περιπέτειες ...;

ΜΑΡΘΑ: Όπως, επίσης, ότι κατάλαβε, έστω κάπως αργά, πόσο δίκιο είχε ο σύζυγός σας που του συνέστησε ότι μια ζωή παραδομένη στις απολαύσεις δεν έχει νόημα.

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Καλά-καλά. Άμα θέλει κανείς, μπορεί να βρει ένα σωρό αιτίες, για να δικαιολογήσει την συμπεριφορά κάποιου. Εγώ, πάντως, ξέρω ότι η φύση έκανε τον άνθρωπο να θέλει τις απολαύσεις. Ακόμα κι αν λόγοι ανωτέρας βίας, που λένε, τον αναγκάζουν να τις στερείται, δεν παύει να τις αναζητά. Βέβαια, όπως σε όλα τα πράγματα, υπάρχουν και οι ανώμαλες καταστάσεις, άνθρωποι, θέλω να πω, που τους αρέσει να υποφέρουν. Αλλά αυτές οι εξαιρέσεις δεν κάνουν τον κανόνα. Ναι, ο άνθρωπος είναι φιλήδονος. Όλα τα άλλα –οι συμβουλές, οι παραινήσεις, η βαρεμάρα–, άλλα λόγια ν' αγαπιόμαστε.

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Αυτή η μανία πια να τα βάζομε όλα αδιακρίτως σε ένα τσουβάλι.

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Μα, αν το λέει η λογική;

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Αφήστε την λογική. Σπάνια βγαίνει από αυτήν κάτι περισσότερο από μπουρμπουλήθρες.

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Πώς μιλάτε έτσι. Η λογική, ας πούμε, δεν μας λέει ότι ... οι άνθρωποι πεθαίνουν; Μπορεί να το αμφισβητήσει κανείς αυτό;

ΜΑΡΘΑ: Μα τι είναι αυτά που λες τώρα. Οι άνθρωποι ήρθαν να κηδέψουν το παιδί τους κι εσύ τους μιλάς για θάνατο. (στο ζεύγος Κλεισάρη) Ω, πόσο σας σκέφτομαι. Τι αποθέματα δύναμης θα πρέπει να έχετε, για να αντέξετε –και μάλιστα με τόση αξιοπρέπεια– ένα ακόμη χτύπημα της μοίρας. Ύστερα από τόσα παιδιά στο χώμα, να σας συμβεί κι αυτό με τον γιό σας. Ειλικρινά, θαυμάζω το κουράγιο σας.

ΝΙΝΑ: Όταν οι ατυχίες συσσωρεύονται γύρω σου με τον πιο φρικώδη τρόπο, τότε το μόνο που έχεις να κάνεις είναι να σηκώσεις τα μάτια σου στον ουρανό. Ίσως τότε μέσα στα σύννεφα διακρίνεις ένα χέρι βοήθειας. (στον κο Κλεισάρη) Έτσι, δεν είναι, καλέ μου;

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Ναι, ο Θεός που μεριμνά για όλα τα πράγματα, ξέρει πότε και πώς θα πρέπει να παρέμβει στις συμφορές μας. Εμείς απλώς δεν πρέπει να χάνομε ποτέ το θάρρος μας και την εμπιστοσύνη μας στο πρόσωπό του.

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Χίλια συγγνώμη, αν, μιλώντας για τον θάνατο, σας έξυσα την πληγή σας...

ΝΙΝΑ: Σας παρακαλώ, δεν χρειάζεται να δικαιολογείστε. Η ζωή, δεν πρέπει να έχουμε την παραμικρή αυταπάτη, είναι τόσο ασήμαντη κι άδεια! Να, θάψαμε τον άνθρωπό μας, τον γιό μας. Ρίξαμε πάνω του μερικές φτυαριές χώμα. Ήρθε το αμάξι να μας πάρει, να μας γυρίσει στο πανδοχείο, και να συνεχίσουμε εμείς να ζούμε όπως πριν. Κι από δω και πέρα; Τι νόημα έχουν δυο ακόμη, πέντε, δέκα, πενήντα χρόνια ζωής; Γιατί να μην τελειώνει κανείς μια για πάντα και να οδηγηθεί εκεί κάτω στον τάφο; Αναρωτιέμαι, ποιος, αλήθεια, είναι εκείνος που θα έχει την ατυχία να είναι ο τελευταίος ζωντανός, που θα αναλάβει να ρίξει τις τρεις τελευταίες φτυαριές χώμα πάνω στον τελευταίο νεκρό; Αφήστε τα, λοιπόν.

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Εγώ, πάντως, αν μίλησα για τον θάνατο, το 'πα σαν παράδειγμα. Δεν ήθελα να σας πληγώσω. Αν και, όπως λένε, άμα θέλεις να ξορκίσεις κάτι, καλύτερα είναι να το λες με το όνομά του.

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Κοιτάξτε, ασφαλώς κι όλοι μας είμαστε περαστικοί από τον μάταιο αυτόν κόσμο. Κανένας δεν ξεπέρασε ποτέ τον θάνατο. Παρόλα αυτά δεν μπορείς να πεις ότι όλοι είμαστε το ίδιο θνητοί, ότι όλοι μας αντιμετωπίζουμε τον θάνατό μας με τον ίδιο τρόπο. Άλλος τον βλέπει με φόβο, άλλος με ανακούφιση, άλλος δεν ξέρω πώς. Γενικά, θέλω να πω δεν είμαστε όλοι ίδιοι, ασχέτως αν όλοι μας έχουμε επάνω μας την ταμπέλα «άνθρωπος». Οι φιλόσοφοι, παρασυρμένοι από την ταμπέλλα «άνθρωπος» που έχουν κολλήσει σε όλους μας, ψάχνουν εναγωνίως για ένα κοινό χαρακτηριστικό μας, την ουσία όλων των ανθρώπων, οπότε υποτίθεται ότι, γνωρίζοντάς την, ξέρεις εκ των προτέρων, με κλειστά μάτια, τι είναι ο καθένας μας. Κανένας δεν μπορεί να ξεφύγει από την ουσία του ανθρώπου, και από την άποψη αυτή η πορεία του καθενός μας μοιάζει να είναι προδιαγεγραμμένη. Ε, λοιπόν, αυτό εγώ δεν μπορώ να το δεχθώ. Αυτός, μάλιστα, μπορώ να σας εξομολογηθώ, ήταν και ο λόγος, κυρίως, που εγκατέλειψα τις σπουδές μου στην φιλοσοφία. Μοιραία στιγμή στην ζωή μου! Παρατώντας τις σπουδές μου ακολούθησε μια περίοδος έντονης φιληδονίας, μια περίοδος που δεν έκανα τίποτε άλλο παρά να ικανοποιώ τις αχόρταγες αισθήσεις μου –το αισθητικό, ας το πω έτσι, κομμάτι της ζωής μου. Χαμένα χρόνια! (στον Πάνο) Ξέρετε εσείς.

ΜΑΡΘΑ: Δεν καταλαβαίνω αυτή την περιφρόνησή σας για την φιλοσοφία. Να θέλετε να την διαγράψετε, επειδή πασχίζει να μας αποκαλύψει την ουσία μας.

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Η ουσία μας! Μάλιστα. Και ποια είναι αυτή; Μήπως μπορείτε να μου την πείτε κι εμένα να την μάθω;

ΜΑΡΘΑ: Η ψυχή, το πνεύμα, που μας κάνει να ξεχωρίζουμε από όλα τα άλλα δημιουργήματα του Θεού.

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Εγώ επιμένω σε εκείνο που έλεγα πριν: στην λογική. Ναι, ναι, η ουσία μας είναι η λογική. Χάρη στην λογική που διαθέτομε εσείς, εγώ, όλοι μας εδώ μέσα ξέραμε ότι 2 και 3 μας κάνουν πέντε. Ένα ζώο, όμως, δεν το ξέρει, επειδή ακριβώς δεν έχει λογική.

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Γενικότητες, γενικότητες. Τι σχέση έχουν όλα αυτά –η λογική, η ψυχή, το πνεύμα και δεν ξέρω 'γω τι άλλο έχουν σκαρφιστεί οι φιλόσοφοι να μας σερβίρουν– με μένα, με την δική μου ύπαρξη, με την ζωή μου. Εγώ, με βλέπετε, έχω μια ελαφρά αναπηρία στο δεξί μου πόδι. Εκ γενετής. Ε, λοιπόν, από την αρχή, από τότε που άρχισα να καταλαβαίνω τον εαυτό μου, έβλεπα, εξαιτίας της ιδιομορφίας μου αυτής, τον κόσμο και ό, τι συνέβαινε γύρω μου ή μέσα μου διαφορετικά από ό, τι οι άλλοι. Κι σεις, κι σεις, ο καθένας μας είναι αυτό που είναι, η ατομική ύπαρξή του, και ανάλογα με το τι είναι ο καθένας μας συμπεριφέρεται κιόλας. Ουδείς μπορεί να ξεφύγει και να πάει πέρα από τα όρια της ατομικής του ύπαρξης. Αν, ας πούμε, ήμουν εγώ στην θέση σας κι είχα το πανδοχείο αυτό, κι σεις, αντίστοιχα, ήσασταν ο ιδιοκτήτης της δικής μου επιχείρησης, θα μιλούσαμε για έναν πανδοχέα με τελείως διαφορετική ιστορία από την δική σας ιστορία, κι έναν ιδιοκτήτη επιχείρησης κατασκευής λευκών ειδών με τελείως διαφορετική ιστορία από την δική μου, έστω κι αν τόσο εσείς όσο κι εγώ λέμε ότι διαθέτομε την ίδια λογική, που είπατε εσείς, ή την ίδια ψυχή και το ίδιο πνεύμα, (στην *Μάρθα*) που αναφέρατε εσείς. Οτιδήποτε κάνομε, το κάνομε ο καθένας μας εν ονόματι αυτού που είναι ο καθένας μας, εν ονόματι της δικής του ύπαρξης. Ο καθένας μας είναι μια ξεχωριστή περίπτωση, μια εξαίρεση, ένα σκάνδαλο! Η ύπαρξη του καθενός μας χωριστά είναι αυτή που καθορίζει την ιστορία του καθενός μας, και όχι η ουσία του ανθρώπου γενικά, αυτό που αόριστα και αφηρημένα λέμε «άνθρωπος». Αυτή η συζήτηση που κάνουν οι φιλόσοφοι γύρω από την ουσία, ότι τάχα όλοι μας, πέρα από τις όποιες, επουσιώδεις τελικά, διαφορές μας, στην πραγματικότητα δεν είμαστε παρά εκμαγεία της ουσίας του ανθρώπου, είναι παραπλανητική, τόσο παραπλανητική, όσο θυμάμαι που κάποιος πήγε κάποτε τα ρούχα του για σιδέρωμα σε έναν παλαιοπώλη, επειδή έτυχε να δει στο μαγαζί του παλαιοπώλη μια πινακίδα που έλεγε «Εδώ σιδερώνομε». Ο καημένος, δεν κατάλαβε ότι πινακίδα ήταν στο μαγαζί του παλαιοπώλη για πούλημα, κι όχι για να φέρνουν οι πελάτες του τα ρούχα τους για σιδέρωμα.

ΠΑΝΟΣ: Όστε η ύπαρξη, λοιπόν! Μου έκανε εντύπωση, ξέρετε, που, φεύγοντας πριν από τον τάφο του γιού σας, αφήσατε στο χώμα που 'ριξε από πάνω του ο νεκροθάφτης μια μαρμάρινη πλάκα με την επιγραφή «Εκείνη η Ατομική Ύπαρξη».

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Γιατί, θα είχε καμιά σημασία, αν πάνω στην μαρμάρινη πλάκα έγραφε «Κώστας Κλεισάρης». Θα μπορούσε κάλλιστα να λέγεται «Γιώργος τάδε»; Θα άλλαζε τότε τίποτε ως προς τον ίδιο; Ο γιος μου θα εξακολουθούσε να είναι αυτός που ανέλαβε την ευθύνη να γίνει –ό, τι τελικά βρισκόταν κάτω από το χώμα: εκείνη η ατομική ύπαρξη. Το τι κάνει κανείς στην ζωή του είναι θέμα προσωπικής του επιλογής.

ΜΑΡΘΑ: Μα πώς το λέτε αυτό. Πόσες φορές στην ζωή μας δεν αναγκαζόμαστε να κάνομε πράγματα που δεν θέλομε. Τι νομίζετε, εγώ ήλθα εδώ, επειδή ήθελα;

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Τότε, ας μην ερχόσασταν.

ΜΑΡΘΑ: Σπούδασα δασκάλα και, αν ήθελα να δουλέψω σαν δασκάλα, δεν είχα άλλη επιλογή να διοριστώ, παρά μόνο εδώ. Αυτό μου το ξεκαθάρισαν στο Υπουργείο.

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Ναι, αλλά θα μπορούσατε να είχατε αποφασίσει να μην γίνετε δασκάλα, έστω κι αν σπουδάσατε δασκάλα. Πόσοι σπουδάζουν και κάνουν κάτι άλλο στην ζωή τους. Να η σύζυγός μου από δω: σπούδασε κοινωνική λειτουργός, αλλά αποφάσισε να γίνει νοικοκυρά και να αφοσιωθεί στον άντρα της και τα παιδιά της.

ΝΙΝΑ: (στην Μάρθα). Δεν μπορεί να τα έχει κανείς όλα. Υποχρεωτικά διαλέγει κάποια πράγματα υπό τον όρο, όμως, να πληρώσει γι' αυτά. Μην παραπονιέστε, λοιπόν, που ήλθατε εδώ, σε έναν τόπο που δεν σας αρέσει.

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: (στην Μάρθα) Τέλος πάντων, μιλάς για την περιοχή μας, λες και είναι καμιά κόλαση. Άμα δεν σου άρεσε, ας μην ερχόσουν. Καλά σου λένε.

ΜΑΡΘΑ: Βέβαια, εσύ τι ανάγκη έχεις. Η ζωή σου είναι έτσι όπως την θέλεις να είναι.

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Γιατί, εσένα πώς είναι; Τι σου λείπει, δηλαδή; Υπάρχει κάτι που μου ζήτησες και δεν στο πρόσφερα; Ε; Όχι, πες ενώπιον όλων εδώ τι σου λείπει;

ΜΑΡΘΑ: Ο εαυτός μου! Εκείνο που θα ήθελα να είμαι και, δυστυχώς, δεν μπορώ να είμαι. (στον Κλεισάρη) Δεν ξεχνώ τι μου είχατε πει την πρώτη φορά που συναντηθήκαμε εδώ, σε αυτό το δωμάτιο, πριν ... από πόσο καιρό; Πάνε τώρα κάπου ... δυόμιση χρόνια ... ε; Τι είναι το πιο οδυνηρό πράγμα, είχατε πει, να ζήσει κανείς, η μεγαλύτερη απελπισία που μπορεί να νιώσει; Να μην είσαι εκείνο που θα ήθελες να είσαι ή, αντίστροφα, να είσαι εκείνο που δεν θέλεις να είσαι. Το θυμάστε; Αχ, να μπορούσα να γινόμουν κάτι άλλο από αυτό που είμαι.

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Πρόσεξε μόνο μην, αλλάζοντας, πάθεις ό, τι κινδύνεψε να πάθει ένας χωριάτης που έφτασε ξυπόλητος στην πρωτεύουσα. (στην ομήγυρη) Την ξέρετε την ιστορία;

Α, τι να σας πω, έχει πολύ γούστο. Όταν έφτασε, που λέτε, ο χωριάτης στην πρωτεύουσα κι εγκαταστάθηκε, καθώς οι δουλειές εκεί ήταν πιο κερδοφόρες από ό, τι στο χωριό, απόκτησε γρήγορα τόσα χρήματα, που του έφτασαν όχι μόνο αγοράσει κάλτσες και παπούτσια αλλά και να πιεί κιάλας –να πει μάλιστα τόσο πολύ, ώστε να μεθύσει. Γυρίζοντας, λοιπόν, σπίτι τύφλα στο μεθύσι, έπεσε φαρδύς πλατύς και κοιμήθηκε καταμεσής του δρόμου. Εκεί, ύστερα από λίγο, να σου κι ένα αμάξι. Ο οδηγός φώναξε στον χωριάτη να φύγει από την μέση, μην περάσει πάνω από τα πόδια του και του τα κόψει. Ο χωριάτης, αφού κοίταξε απορημένος τα πόδια του, που έτσι με τις κάλτσες και τα παπούτσια δεν τα αναγνώρισε, είπε στον οδηγό: «δεν βαριέσαι, προχώρα, δικά μου είναι;».

ΜΑΡΘΑ: Πώς σου αρέσει να τα ευτελίζεις όλα.

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Έτσι, ε; Τέλος πάντων ... (στην ομήγυρη) Όποτε νομίζετε, μπορείτε να έλθετε για το δείπνο.

(Φεύγει)

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: (στην Μάρθα) Μην τον παρεξηγείτε. Είναι αλλού. Εσάς σας τρώει η αγωνία για την ψυχούλα σας, κι αυτός έχει τον μπελά του για το δείπνο.

ΝΙΝΑ: Τόση ευαισθησία πια κι αυτός για τον τόπο του!

ΠΑΝΟΣ: Εδώ που τα λέμε, όμως, σε όλους δεν αρέσει να παινεύουν τον τόπο τους; Δεν θυμάμαι, όλα αυτά τα χρόνια που ταξίδευα, κανέναν ξενοδόχο που να μην μου έλεγε ότι δεν θα 'βρισκα πουθενά στον πλανήτη πιο ωραίο μέρος από το δικό του. Βέβαια ήταν και η δουλειά τους ..., δεν λέω.

ΜΑΡΘΑ: Όχι, όχι. Εδώ ο κύριος το καθετί το παίρνει πολύ προσωπικά. Εγώ ξέρω, τώρα, για πόσο καιρό θα μου μουρμουρίζει που του πρόσβαλα τον τόπο.

ΝΙΝΑ: Και δεν του φαίνεται. Εμένα τουλάχιστον, όσες φορές τον συνάντησα και μίλησα μαζί του, δεν μου έδωσε την εντύπωση ενός τέτοιου ανθρώπου. Απεναντίας, μπορώ να πω ότι μου έδινε την εικόνα ενός συζητήσιμου ανθρώπου.

ΜΑΡΘΑ: Ε, εσείς πελάτες του είστε, φροντίζει να φέρεται αλλιώς μπροστά σας.

ΠΑΝΟΣ: Δηλαδή, τι κάνει σε σας και ...

ΜΑΡΘΑ: Αφήστε ... αφήστε, αφήστε, σας λέω.

ΝΙΝΑ: Τότε, αν σας είναι τόσο ανυπόφορος, σταματήστε να έρχεστε εδώ, στο πανδοχείο του.

ΜΑΡΘΑ: Αυτό, πραγματικά, θα ήταν μια λύση, αλλά, ξέρετε, για μένα, το πανδοχείο αυτό είναι ένα παράθυρο στον κόσμο. Δεν υπάρχει ψυχή εδώ στην περιοχή ολόκληρη να μιλήσεις. Οι κάτοικοι –άντρες και γυναίκες– ασχολούνται με τα κοπάδια τους στις στάνες. Οι γέροι μόνο μένουν στα σπίτια με τα παιδιά, αλλά τι να πεις με αυτούς. Από δω, όμως, όλο και κάποιος ξένος, όπως εσείς τώρα, θα περάσει, να πούμε δυο λόγια. Αυτό εσάς μπορεί να σας φαίνεται απλό. Για κάποιον, όμως, αποκλεισμένο από τον κόσμο, όπως εγώ, είναι πολύ σημαντικό. Ναι, αν δεν ήταν το πανδοχείο αυτό, δεν ξέρω αν θα άντεχα την ζωή εδώ. Θα αυ-το-κτο-νού-σα.

ΠΑΝΟΣ: Υπερβολές.

ΜΑΡΘΑ: Μα εσείς μου το είχατε πει, όταν συναντηθήκαμε εδώ –πριν από δυο τόσα χρόνια. Δεν το θυμάστε.

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Μη ξεχνάτε ότι τότε που σας το 'λεγε αυτό διένυε το αισθητικό στάδιο της ζωής του. Ήταν παραδομένος στην φιληδονία του! Η ευτυχία του εξαρτιόταν από τις απολαύσεις της στιγμής. Ένας τόπος, λοιπόν, που δεν θα μπορούσε να ικανοποιήσει το αίτημα της αισθητικής του ζωής, να του προσφέρει τις απολαύσεις που ακατάπαυστα ζητούσαν οι αδηφάγες αισθήσεις του, ένας τόπος όπου θα κυριαρχούσε η ανία θα ήταν, γι' αυτόν, ό, τι χειρότερο, ένα κάτεργο που θα του ήταν αδύνατον να το αντέξει. Κι όμως, αυτή η μορφή ζωής, η αισθητική, κατά έναν περίεργο τρόπο οδηγεί εκείνον που την ακολουθεί με μαθηματική ακρίβεια σε αυτό που ίδια αποφεύγει όπως ο διάβολος το λιβάνι. Όσο κι αν η αισθητική μορφή ζωής αποστρέφεται το πρόσωπό της στην ανία, είναι μοιραίο να καταλήξει στην ανία και, χτυπώντας πάνω της, να γίνει κομμάτια και να διαλυθεί. Η κάθε

απόλαυση που κυνηγάει ο θιασώτης της αισθητικής ζωής είναι στιγμιαία έτσι, ώστε μόλις περάσει η στιγμή αυτή της απόλαυσης, να αναζητήσει αυτός μίαν άλλη απόλαυση, που, επειδή κι αυτή διαρκεί μια στιγμή, να αναζητήσει αυτός μετά μίαν άλλη απόλαυση, και μετά το ίδιο πάλι, και πάλι, και πάλι. Η αγωνία του είναι να φτάσει επιτέλους σε μια μόνιμη ευτυχία, που, δυστυχώς, οι απολαύσεις με τον πρόσκαιρο, στιγμιαίο χαρακτήρα τους δεν μπορούν να του την εξασφαλίσουν. Όσπου έρχεται ο καιρός που βλέπει πόσο μάταιο είναι, τελικά, το κυνήγι της ευτυχίας μέσα από τις πρόσκαιρες απολαύσεις. Τότε καταλαμβάνεται από την ανία, τον πιάνει η απελπισία. (στον Πάνο) Έτσι δεν είναι; Ή μήπως κάνω λάθος;

ΠΑΝΟΣ:

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: (στην Μάρθα) Τώρα, όμως, όπως βλέπετε, τα πράγματα άλλαξαν για τον αγαπητό μας. Πέρασε πια στο ηθικό, θα το έλεγα, στάδιο της ζωής του. Σε εκείνη φάση της ζωής όπου οι αποφάσεις μας δεν εξαρτώνται από τις στιγμιαίες απολαύσεις μας, αλλά υπαγορεύονται από σταθερούς κανόνες συμπεριφοράς και την αίσθηση του καθήκοντος να ανταποκριθούμε σε αυτούς. Το νόημα της ζωής πια βρίσκεται όχι στην φυγή, αλλά στις δεσμεύσεις και τις υποχρεώσεις στις οποίες υποβάλλει κανείς τον εαυτό του. Ήδη μας είπε ο φίλος μας ότι εντάχθηκε σε ένα πρόγραμμα εκπαίδευσης στον Δήμο της περιοχής του, ότι ψάχνει για μόνιμη δουλειά ... Μέσα στο μυαλό του, μάλιστα, υποθέτω, θα πρέπει να έχει ωριμάσει και η ιδέα του γάμου, να μετατραπεί από ένας διαφθορέας γυναικών σε έναν συνετό οικογενειάρχη. Υπ' αυτές τις προϋποθέσεις, λοιπόν, ακολουθώντας, θέλω να πω, αυτόν, τον ηθικό, τρόπο ζωής, πιστεύω ότι δεν θα είχε κανένα πρόβλημα να ζήσει σε τούτον τον τόπο, τον ίδιο αυτόν τόπο που άλλοτε του προκαλούσε τόσο μεγάλο τρόμο, ώστε, αν υποχρεωνόταν να ζήσει σε αυτόν, να αποφάσιζε να αυτοκτονήσει κιόλας. Ας πάμε, όμως, μέσα. Ο άνθρωπος έχει ετοιμάσει το δείπνο εδώ και τόση ώρα, και με το δίκιο θα έχει κάθε λόγο να δυσανασχετεί μαζί μας.

(Φεύγουν ο κος Κλεισάρης και η Μάρθα. Καθώς η Νίνα πάει να τους ακολουθήσει, ο Πάνος την κρατάει πίσω)

ΠΑΝΟΣ: Σας παρακαλώ ... θα ήθελα να σας ζητήσω μια μεγάλη χάρη. Να μεσολαβήσετε να προσληφθώ στην επιχείρηση του συζύγου σας.

NINA: Μα του το είπα ήδη. Δεν με ακούσατε;

ΠΑΝΟΣ: Ναι, και σας ευχαριστώ για την πρωτοβουλία σας αυτή. Αλλά να, επειδή τον άκουσα να λέει πριν στην δεσποινίδα Μάρθα ότι δεν θα είχα κανένα πρόβλημα να μείνω εδώ τώρα πια, σκέφτηκα μήπως νομίζει ότι εγώ πράγματι θέλω να μείνω εδώ. Εγώ, όμως, δεν θέλω να μείνω εδώ.

NINA: Κι αν κρίνετε ότι το συμφέρον σας είναι να μείνετε εδώ;

ΠΑΝΟΣ: Ω, σας παρακαλώ, μη μου το λέτε αυτό, με πιάνει απελπισία. Προσπαθώ, όπως σας είπα, να αλλάξω ζωή, να ξεφύγω από το αμαρτωλό παρελθόν μου και να πάρω έναν άλλο δρόμο που θα με οδηγήσει ... δεν λέω στην ευτυχία –η λέξη ευτυχία είναι βαριά, το ξέρω –, αλλά, να, κάπου, τέλος πάντων, που να νιώθω καλύτερα ... Κι εσείς; Εσείς, τι κάνετε; Με στέλνετε κάπου που είναι βέβαιον ότι η ζωή μου θα είναι μίζερη πάλι ή μάλλον χειρότερη ακόμη. Θέλω να ξεφύγω, με καταλαβαίνετε, από τον μελαγχολικό εαυτό μου, αυτόν που πια δεν αντέχω, αλλά πού να πάω, δεν ξέρω. Νιώθω σαν κάποιον που θέλει να φύγει από το διαμέρισμά του, επειδή του έχει γίνει ανυπόφορο εξαιτίας του καπνού ή για κάποιον άλλο λόγο, δίχως να έχει βρει εντωμεταξύ κάποια άλλη κατοικία. Δεν μπορεί, λοιπόν, να κάνει τίποτε άλλο παρά να συνεχίσει να μένει στο διαμέρισμά του περιμένοντας μήπως διαλυθεί ο καπνός ή εξαλειφθούν οι λόγοι που το κάνουν ανυπόφορο. Χρειάζεται, όμως, κάποιον να τον βοηθήσει να αλλάξουν οι συνθήκες στο διαμέρισμά του ...

NINA: Να του ανοίξει το παράθυρο, ας πούμε, για να φύγει ο καπνός;

ΠΑΝΟΣ: Μην με ειρωνεύεστε, σας ικετεύω. Υποφέρω, πιστέψτε με. Αυτό που σας ζητάω, κάνοντας έκκληση στην ευαισθησία σας, είναι να με αντιμετωπίσετε όπως θα φερνόσασταν στον αδικοχαμένο γιό σας. Να με βοηθήσετε, ώστε το θλιβερό αυτό διάστημα που περνάω, η κακή στιγμή, που λένε, να περάσει, οι προοπτικές μου να αλλάξουν, η σκοτεινή δυνατότητα που απλώνεται μπροστά μου να λησμονηθεί κι, έτσι, να μπορέσω πάλι να ενσωματωθώ στον εαυτό του, όχι να με σπρώχνετε κάπου, εδώ, στον πληκτικό αυτόν τόπο, όπου είναι βέβαιο ότι τίποτε από όλα αυτά που θέλω να ξεπεράσω δεν πρόκειται να συμβεί.

NINA: Και νομίζεις ότι τα πράγματα θα αλλάξουν όπως θέλεις, αν σε πάρει ο σύζυγός μου στην επιχείρησή του;

ΠΑΝΟΣ: Να, είμαι βέβαιος.

ΝΙΝΑ: Πολύ καλά.

ΠΑΝΟΣ: Τι, να μείνω ήσυχος;

ΝΙΝΑ: Να μείνεις ήσυχος.

ΠΑΝΟΣ: Ω, θα ήθελα να ξέρετε ότι θα φροντίσω να ανταποκριθώ σε ό, τι μου ζητήσει ο σύζυγός σας, να μην διαψεύσω πρώτα και κύρια εσάς για την εμπιστοσύνη σας προς το πρόσωπό μου, να σας ανταποδώσω ό, τι κάνετε για μένα στο πολλαπλάσιο με τις υπηρεσίες μου και την αφοσίωσή μου, να γίνω για σας και τον σύζυγό σας ο Πάνος σας.

ΝΙΝΑ: Πάμε, πάμε τώρα, όμως, γιατί οι άλλοι θα αρχίσουν να δυσανασχετούν που τους έχουμε και περιμένουν –και με το δίκιο τους, εδώ που τα λέμε

(Φεύγουν)

ΤΕΛΟΣ ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΠΡΑΞΗΣ

ΤΡΙΤΗ ΠΡΑΞΗ

(Υστερα από τριάμισι περίπου χρόνια στο δωμάτιο υποδοχής του ίδιου επαρχιακού πανδοχείου. Καλοκαίρι).

ΜΑΡΘΑ: ... Αισθάνομαι όπως θα πρέπει να αισθάνεται ένα πιόνι στο σκάκι την ώρα που ο αντίπαλος λέει: «το πιόνι αυτό δεν μπορεί να κινηθεί». Τόσο βαριά είναι η ψυχή μου, που δεν υπάρχει μέσα μου πια καμιά σκέψη να ακουμπήσει επάνω της να την αντέξει, ένα φτερουγίσμα στα σωθικά μου να την υψώσει στον αιθέρα. Την νιώθω σαν να περνάει σύρριζα πάνω από την γη, όπως τα πουλιά που πετάνε χαμηλά, όταν φυσάει ο άνεμος που φέρνει καταιγίδα. Ναι, η επιθυμία μου να φύγω, αν με ρωτάτε, είναι πιεστική. Δεν υπάρχει τίποτε σε αυτόν τον τόπο να με δένει μαζί του. Έξη χρόνια εδώ, και δεν θέλω να θυμάμαι τίποτα.

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Μη νομίζεις, όμως, ότι ξεχνώντας κερδίζεις τίποτα, ότι έτσι διαγράφεις το παρελθόν σου. Αντίθετα, κάτι από την στιγμή που το θυμόμαστε, έχει πάψει κιόλας να υπάρχει. Να, μιλώντας μου αυτήν την στιγμή, δεν θα ήταν καθαρή ανοησία να πω ότι σε θυμάμαι, ότι θυμάμαι τι μου λες τώρα; Επειδή ακριβώς υπάρχουν, και γιατί ό, τι μου λες είναι ζωντανό εδώ τώρα μέσα στ' αφτιά μου. Πρέπει να πεθάνει κάτι, για να το θυμόμαστε. Η μνήμη είναι όπως το κοράκι: τρέχει εκεί όπου υπάρχει ψοφίμι.

ΜΑΡΘΑ: Αχ, σας παρακαλώ, μη με μπερδεύετε πάλι με τις φιλοσοφίες σας. Τι πάει να πει αν κάτι που έχει γίνει το θυμάμαι ή όχι; Ό, τι έχει συμβεί έχει συμβεί. Καμιά μνήμη και καμιά δύναμη δεν μπορεί να το ακυρώσει. Το παρελθόν φυγείν αδύνατον, έλεγε ο πατέρας μου.

NINA: Ζει ο πατέρας σου;

ΜΑΡΘΑ: Όχι.

NINA: Η μητέρα σου;

ΜΑΡΘΑ: Ούτε. Πέθανε πριν από δύο περίπου χρόνια. Την έφαγε ο καημός τις αδελφής μου.

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Ο καημός τις αδελφής σου;

ΜΑΡΘΑ: Η αδελφή μου πάσχει από μελαγχολία, που τα τελευταία χρόνια εξελίχθηκε σε βαριάς μορφής. Ξέρετε τι φοβερό είναι να νομίζεις ότι έχεις απέναντί σου ένα ζωντανό ανθρώπινο πλάσμα και να βλέπεις ένα άγαλμα.

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Μη μου λες. Ξέρω, γιατί κι ο πατέρας μου υπέφερε από μελαγχολία.

ΝΙΝΑ: Και τώρα ποιος την φροντίζει την αδελφή σου γιατί, αν, όπως είπες, η κατάστασή της είναι βαριά, υποθέτω ότι δεν θα μπορεί να αυτοεξυπηρετείται.

ΜΑΡΘΑ: Ναι, όσο ζούσε η μάνα μου την είχε σπίτι. Μετά αναγκαστικά έπρεπε να μπει σε ψυχιατρική κλινική. Τώρα, σε ποια; Δεν ξέρω. Αυτά τα κανόνισε ο Νίκος.

ΝΙΝΑ: Ο Νίκος;

ΜΑΡΘΑ: Εδώ ο Νίκος ο ...

ΝΙΝΑ: Α, ο πανδοχέας μας.

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Θα πρέπει να σε βοηθάει πολύ ο... Νίκος ..., να είναι κοντά σου, στήριγμά σου. Ή κάνω λάθος ...

ΜΑΡΘΑ: Πάντως, και η μάνα μου και ο πατέρας μου εξακολουθούν και υπάρχουν μέσα στην σκέψη μου όπως όταν ζούσαν. Ό, τι και να λέτε εσείς, εγώ πιστεύω ότι κάτι –ένα συμβάν, ένα πρόσωπο το οποίο υπήρξε και δεν ζει πια– που το αναπολεί κανείς, τίποτε δεν μπορεί να το διαγράψει. Έχει ήδη περάσει στην αιωνιότητα, εκεί που τίποτε δεν πεθαίνει.

ΝΙΝΑ: Και δεν έχει πια και κανένα εφήμερο ενδιαφέρον. Μμμ;

ΜΑΡΘΑ: Και λοιπόν; Μη μου πείτε ότι προτιμάτε το εφήμερο από την αιωνιότητα;

ΝΙΝΑ: Ίσα-ίσα που πιστεύω ότι θα πρέπει όλοι –ο καθένας με την δύναμη και τα μέσα που διαθέτει– να παλεύουμε για την αιωνιότητα.

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Ακόμη κι αν κάποιος δεν τα κατάφερε όσο ζούσε –είτε γιατί δεν μπορούσε ο ίδιος είτε γιατί οι συνθήκες δεν τον ευνόησαν είτε δεν ξέρω για ποιο λόγο– να χειριστεί την ζωή του έτσι, ώστε να γίνει άξιος να περάσει την θύρα της αιωνιότητας, εμείς οι άλλοι που μένομε πίσω οφείλομε να προσευχόμαστε στον Θεό να τον αντιμετωπίσει με την επιείκεια που αρμόζει στην άπειρη καλοσύνη του. Να, εγώ και η σύζυγός μου προσευχόμαστε ανελλιπώς για όλα τα παιδιά μας στον Θεό να τα δεχθεί κοντά του. Και το ίδιο κάνομε τώρα και για τον Πάνο, που τον είχαμε πια σαν παιδί μας και θέλησε ο Κύριος να τον πάρει κοντά του πρόωρα, πριν προφτάσει να αξιοποιήσει τις αναμφισβήτητες αρετές του για την είσοδό του στην αιωνιότητα.

ΜΑΡΘΑ: Αν κι αυτός ... Και προς Θεού δεν λέω να μην προσεύχεστε για την ψυχή του ... Αλλά να, θέλω να πω ότι είχε ο ίδιος φροντίσει για να κερδίσει την αιωνιότητα. Είχε αποφασίσει, όπως τουλάχιστον μας έλεγε ο ίδιος, να κάνει ό,τι οφείλει να κάνει ένας σωστός άνθρωπος: να εγκαταλείψει το κυνήγι των απολαύσεων των αισθήσεων, το αισθητικό στάδιο, όπως το λέτε εσείς, για να μπει στο ηθικό στάδιο. Εκτός κι αν, δεν ξέρω, όταν φύγατε από δω, δεν τήρησε την απόφασή του να ακολουθεί τους κανόνες συμπεριφοράς που απαιτεί από μας η ηθική. Πολλές φορές, λένε, αποφασίζει να αλλάξει κανείς ζωή, αλλά, παρόλα αυτά, δεν σταματά να διολισθαίνει στην αμαρτία.

ΝΙΝΑ: Όχι, όχι, όσο έζησε κοντά μας ήταν απέναντι σε όλους –σε μας, τους ανθρώπους του περιβάλλοντός μας, τους υπαλλήλους της επιχείρησης, τους εργάτες ...– τύπος και υπογραμμός. Δεν θα μπορούσε να του προσάψει κανείς το παραμικρό από ηθική άποψη.

ΜΑΡΘΑ: Ε, καλά είπα τότε ότι η αιωνιότητα τον περιμένει.

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Κι όμως, για να κερδίσει την αιωνιότητα κανείς, δεν αρκεί να περάσει από το αισθητικό στο ηθικό στάδιο της ζωής, που σαφώς και μας εξασφαλίζει μια ανώτερη, πιο αξιόλογη μορφή ζωής από το είδος τις ζωής που περικλείει το αισθητικό στάδιο. Η ηθική δεν είναι παρά ένας ενδιάμεσος μόνο σταθμός προς την σωτηρία μας.

ΜΑΡΘΑ: Κι ο τελικός; Ο τελικός σταθμός, ποιος είναι;

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Το θρησκευτικό στάδιο. Την αιωνιότητα μπορεί να την αξιωθεί μόνο ένας χριστιανός.

(Μπαίνει ο Πανδοχέας κρατώντας στην αγκαλιά του τριαντάφυλλα)

ΝΙΝΑ: Α, τι ωραία τριαντάφυλλα! Μα πού τα βρήκατε, καλέ;

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Ε, λοιπόν, δεν θα το πιστέψετε. Σήμερα έγινε ένα μικρό θαύμα. Μέχρι χτες το απόγευμα, θυμάστε, οι τριανταφυλλιές στον κήπο του πανδοχείου δεν είχαν ούτε ένα τριαντάφυλλο επάνω τους. Μόνο μπουμπούκια. Και ω του θαύματος –να, πριν από λίγο, είδατε τι ώρα έφυγα–, καθώς περνούσα έξω από τον κήπο για να πάω στην γειτονιά να δω πού θα μπορούσα να βρω λουλούδια, είδα τις τριανταφυλλιές μας φορτωμένες με τριαντάφυλλα. Ούτε ένα, ούτε δύο. Όλα τα μπουμπούκια είχαν ανοίξει ως δια μαγείας. Τι εξήγηση μπορείτε να δώσετε εσείς σε αυτό το ασυνήθιστο γεγονός; Γιατί μη μου πείτε ότι το έχετε ξαναδεί. Εγώ τόσα χρόνια, πρώτη φορά παρατήρησα κάτι τέτοιο. Κατά την ταπεινή μου γνώμη, λοιπόν, θα το προκάλεσε η ψυχούλα του, που θα πρέπει να πλανιέται κάπου εδώ γύρω. Να ξέρετε, το θεωρώ τιμή όχι μόνο για μένα, που τυχαίνει βέβαια να γνωρίζομαστε, αλλά και για τους συγχωριανούς μου, που επιλέξατε πάλι τον τόπο μας σαν την τελευταία κατοικία ενός κοινού μας φίλου αυτή την φορά.

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Μα τι λέτε τώρα. Όπως καλά γνωρίζετε, γιατί εσείς ήσασταν εκείνος που μεσολάβησε, εδώ στο νεκροταφείο σας αγοράσαμε πριν από λίγο καιρό έναν οικογενειακό τάφο, για να βάλουμε μέσα τον γιό μας. Τι πιο φυσικό, λοιπόν, να θέλομε δίπλα στον γιό μας να βάλουμε έναν άνθρωπο που αγαπήσαμε σαν να ήταν πραγματικό παιδί τις. Σιγά-σιγά, μάλιστα, σκεφτόμαστε με την σύζυγό μου να ξεκινήσουμε την διαδικασία, για να φέρομε εδώ και τα κόκκαλα και των άλλων παιδιών μας –να είναι όλα μαζί.

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Τι ώρα έχετε πει για το τρισάγιο;

ΝΙΝΑ: Ο παπάς είπε ότι κατά τις 10 θα βρίσκεται στο γραφείο του στο νεκροταφείο, οπότε να περάσουμε να τον πάρουμε από κει να πάμε μαζί στον τάφο.

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Και τώρα η ώρα είναι ... 9 παρά 20. Ωραία, λοιπόν, να ετοιμάσω την ανθοδέσμη, να ντυθώ, και ... να φύγομε.

ΝΙΝΑ: Το σιτάρι είναι έτοιμο, ε;

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Ναι, αν θέλετε να δείτε μήπως χρειάζεται τίποτε ακόμη ... Και να το βάλετε μετά μόνη σας, όπως μου είπατε, ... δεν ξέρω σε πιάτο, σε δίσκο ... Μπορείτε να διαλέξετε. Έχω διάφορα μεγέθη και σχήματα. Ελάτε να σας δείξω.

(Φεύγουν ο Πανδοχέας και η Νίνα)

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Υποθέτω ότι θα έρθεις κι εσύ μαζί τις.

ΜΑΡΘΑ: Ε, βέβαια. Τι παιδί παπά θα ήμουν, αν δεν σεβόμουν τους κανόνες τις εκκλησίας;

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Και νομίζεις ότι είναι αρκετό να τηρεί κανείς τους τυπολατρικούς κανόνες τις εκκλησίας μας, να συμπεριφέρεται σύμφωνα με τις ανούσιες διδασκαλίες και υποδείξεις των παπάδων, για να θεωρηθεί άξιο τέκνο του Θεού;

ΜΑΡΘΑ: Μα κι εσείς, αυτό δεν κάνετε; Ταξιδέψατε τόσα χιλιόμετρα να έλθετε εδώ για την κηδεία του γιού σας πριν από ... πόσα; Τρία χρόνια, νομίζω, πάνε τώρα ...

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Τριάμισι. Για την ακρίβεια, τρία χρόνια, πέντε μήνες και είκοσι δύο ημέρες.

ΜΑΡΘΑ: Το ίδιο ταξίδι κάνατε και για την κηδεία του Πάνου. Και σήμερα, τρεις μέρες μετά, ζητήσατε από τον παπά να έλθει να του κάνετε τρισάγιο. Όλα αυτά είναι πράγματα που τα επιβάλλουν οι κανόνες τις εκκλησίας μας. Αν, λοιπόν, όλα αυτά τα θεωρείτε ανούσια, δεν καταλαβαίνω γιατί τα τηρείτε. Εκτός πια κι αν δεν εννοείτε ό, τι λέτε.

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Ξέρω καλά τι λέω. Αληθινός χριστιανός δεν είναι εκείνος που ακολουθεί τις υποδείξεις της εκκλησίας και των παπάδων. Να εγώ στην κηδεία μου δεν θα ήθελα να έλθουν παπάδες, έτσι που έχουν καταντήσει σήμερα: από υπηρέτες του Θεού να έχουν μετατραπεί σε δημοσίους υπαλλήλους.

ΜΑΡΘΑ: Παρόλα αυτά, όμως, τους καλέσατε στην κηδεία του Πάνου, του γιού σας –και στην άλλων σας, υποθέτω, παιδιών.

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Εγώ λέω για τον εαυτό μου τι θέλω. Την ζωή την δική μου μπορώ να την διακινδυνεύσω, να παίξω μαζί της, αλλά την ζωή του άλλου; Όχι. Ο καθένας μας είναι η ύπαρξή του και τίποτε παραπέρα. Γι' αυτήν μόνο έχει δικαίωμα να αποφασίζει. Δεν μπορώ, ή μάλλον δεν είναι σωστό, να αναλάβω την ευθύνη για την μοίρα κανενός άλλου. Αν ο Πάνος ή ο γιος μου ή κι οποιοδήποτε άλλος δεν θα ήθελε να κηδευτεί σύμφωνα με τις κανόνες της εκκλησίας, να είσαι βέβαιη ότι θα το σεβόμουν.

ΜΑΡΘΑ: Εισηγήστε, μήπως, την κατάργηση της εκκλησίας;

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Δυστυχώς, η εκκλησία μας έχει τόσο πολύ διαβρωθεί με τα καμώματα των λειτουργιών της, ώστε να μην μας αφήνει πια κανένα περιθώριο να έλθουμε σε επαφή με τον Θεό, τον οποίο υποτίθεται ότι πρέπει να υπηρετεί αυτή.

ΜΑΡΘΑ: Μα τότε, χωρίς την εκκλησία, τι σόι χριστιανοί θα ήμασταν; Κι αν, όπως είπατε πριν, την αιωνιότητα μπορεί να την αξιωθεί μόνο ένας χριστιανός, τότε δεν θα ήμασταν αποκλεισμένοι από αυτήν δια παντός;

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Τι σημαίνει να είναι κανείς χριστιανός. Ιδού το ερώτημα. Το μεγαλύτερο έγκλημα της χριστιανοσύνης είναι αυτό: να αυτοαποκαλείται κανείς χριστιανός χωρίς να είναι, να θεωρεί τον εαυτό του χριστιανό μόνο και μόνο επειδή τηρεί τις τύπους της εκκλησίας. Χριστιανός, όμως, είναι κάποιος που πιστεύει.

ΜΑΡΘΑ: Καλά δεν μπορεί να πιστεύει κανείς και, συγχρόνως, να ανήκει στην εκκλησία, να ακούει τις υποδείξεις των λειτουργιών της; Τόσο ενοχλητικές σας είναι πια;

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Πίσω από την διάθεσή μας να ακολουθούμε τις κανόνες της εκκλησίας μας δεν κρύβεται τίποτα άλλο παρά ένας υπολογισμός για την αφεντιά μας. Συμπεριφερόμαστε σύμφωνα με τις υποδείξεις των λειτουργιών της –κάνομε, ως πούμε, τον σταυρό μας κανονικά, νηστεύομε, διακηρύσσομε την αγάπη μας προς τον πλησίον μας, δεν λέμε ψέματα, τηρούμε τα μυστήρια, δεν χρησιμοποιούμε το όνομα του Θεού επί ματαιώ, εκκλησιαζόμαστε τακτικά ... κάνομε ό, τι τέλος πάντων μας προτρέπει να κάνομε ή να μην κάνομε η εκκλησία– γιατί έτσι βολευόμαστε. Νιώθομε, κάνοντας ό, τι μας λέει ο κλήρος, ασφαλείς ότι βρισκόμαστε στον σωστό δρόμο, στην οδό που οδηγεί κατευθείαν στον Θεό. Ο χριστιανισμός, όμως, απαιτεί εκ μέρους μας να κάνομε ένα γιγάντιο βήμα πέρα από την υπερβολή, που μας φέρνει μπροστά ... Πούου; Στο παράλογο.

ΜΑΡΘΑ: Μα τώρα τι θέλετε να μου πείτε: ότι ο χριστιανισμός είναι παραλογισμός;

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Δεν είναι τι θέλω να πω εγώ, αλλά τι είναι ο χριστιανισμός. Ξέρετε εσείς καμιά άλλη θρησκεία που να λέει ότι ο Θεός έγινε άνθρωπος, ένας άνθρωπος μάλιστα ευάλωτος, όπως το κάθε ανθρωπάκι, σε κάθε έκφραση αδυναμίας και δυστυχίας –στην πείνα, την δίψα, τις κακουχίες, τον πόνο; Γιατί ο Χριστός μας και πείνασε, όπως ο καθένας μας, και δίψασε και ταλαιπωρήθηκε και πόνεσε ... Υπάρχει τίποτα πιο παράλογο, πιο αδιανόητο από την μεταμόρφωση αυτή; Ναι, εκείνος που θα αποφασίσει να γίνει χριστιανός πρέπει πρώτα από όλα να ενστερνιστεί την ιδέα του σκανδάλου, να μάθει ότι αυτό που αξίζει πραγματικά μπορεί να το βρει μόνο στην σφαίρα του παράδοξου. Κι αυτό μπορεί να ελπίζει ότι θα το πετύχει μόνο κάποιος που διαθέτει πίστη.

ΜΑΡΘΑ: Παρουσιάζετε την πίστη σαν σκάνδαλο, ενώ η εκκλησία μας, που ξέρει, ασφαλώς, πιο καλά από τον καθένα μας, μας λέει ότι είναι το μέσο για να οδηγηθούμε κοντά στον Θεό.

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Μα εγώ δεν λέω τίποτα διαφορετικό. Η μοναδική ελπίδα να ξεφύγομε από τον κόσμο αυτόν, που έχει βουλιάξει μέσα στην αμαρτία παρασύροντας κι εμάς μαζί, και να προσεγγίσομε τον Θεό, που μόνο αυτός –και όχι η εκκλησία, που υποθέτεις εσύ – μπορεί να μας εξασφαλίσει την αιωνιότητα, είναι η πίστη. Παν δε ουκ εκ πίστεως αμαρτία εστίν! Έτσι δεν λέει Απόστολος Παύλος; Το αντίθετο της αμαρτίας, ξέρεις, δεν είναι η αρετή, αλλά η πίστη. Για να μπορέσει, όμως, η πίστη να κάνει την δουλειά της, πρέπει εμείς να απαλλαγούμε από όλα εκείνα τα δεσμά – από τα συναισθήματά μας, από την ηθική, από την λογική– που μας καθηλώνουν μέσα στον αμαρτωλό κόσμο μας. Πιστεύω σημαίνει χάνω τον νου μου –με ό, τι αυτός περιέχει–, για να κερδίσω τον Θεό! Δες τον Αβραάμ, που έχοντας δει στον ύπνο του τον άγγελο να του λέει πως είναι θέλημα Θεού να θυσιάσει τον Ισαάκ, τον μοναχογιό του, δεν δίστασε να πάει να εκτελέσει την εντολή του Κυρίου. Φοβερό, ε; Να μην έχει καμιά εγγύηση στα χέρια του ότι το όνειρο που είδε ήταν αληθινό,

να του λέει η λογική ότι, εκτελώντας τον γιό του, κινδύνευε να γίνει ένας κατάπτυστος πατροκτόνος, να του λέει η ηθική ότι υπέρτατο χρέος μας είναι να μην αφαιρούμε από κανέναν την ζωή, να του λέει το συναίσθημα, η πατρική αγάπη του, να φροντίζει για το παιδί του, κι αυτός; Αυτός, παρόλα αυτά, να κάνει ό, τι είδε στο όνειρό του, μόνο και μόνο γιατί πίστεψε ό, τι του είπε ο άγγελος, που θα μπορούσε κάλλιστα να είναι κι αυτός ένα από τα εκατομμύρια φανταστικά πλάσματα που βλέπομε στα όνειρά μας ή ακόμη και ο διάβολος που με την πανουργία του θα μπορούσε κάλλιστα να υποδυθεί τον ρόλο του αγγέλου. Κι όμως, ο Αβραάμ κέρδισε την αιωνιότητα, την οποία ασφαλώς δεν θα είχε αξιωθεί, αν άκουγε την φωνή της λογικής, τις υποδείξεις της ηθικής και την κραυγή του συναίσθηματος. Χρειάστηκε ο Αβραάμ, για να αποφασίσει να θυσιάσει τον γιό του, να κάνει ένα άλμα για να υψωθεί πάνω από την λογική, πάνω από την ηθική, πάνω από το συναίσθημα –ένα άλμα που μόνο η πίστη, η σκανδαλώδης, η εξωφρενική πίστη, η πίστη που δεν υπακούει σε κανενός είδους κανόνα, μπορούσε να τον βοηθήσει να το κάνει. Όλα για τον Αβραάμ ήταν μια ζαριά και τίποτε άλλο: είτε θα κέρδιζε την αιωνιότητα είτε θα γινόταν πατροκτόνος. Έπαιξε και κέρδισε την αιωνιότητα. Ένας ριψοκίνδυνος παίκτης, όπως απαιτεί η πίστη.

ΜΑΡΘΑ: Τουλάχιστον εκείνος είχε την δυνατότητα να πιστέψει κάπου, να επιχειρήσει το άλμα της πίστης, όπως είπατε. Να πάει κάπου. Στην άβυσσο της κολάσεως; Στην αιωνιότητα του ουρανού; Πάντως, κάπου. Εγώ όμως ..., πού; Πόσες φορές σκέφτηκα να κάνω το αποφασιστικό βήμα σε σύγκριση με το οποίο όλα τα προηγούμενα βήματά μου δεν θα ήταν παρά παιδιαρίσματα; Να διακινδυνεύσω το μεγάλο ταξίδι της ανακάλυψης. Όπως το πλοίο κατά την καθέλκυσή του που το χαιρετούν με κανονιοβολισμούς όταν αφήνει πίσω του το ναυπηγείο, να εγκαταλείψω κι εγώ το ίδιο θριαμβικά αυτήν την πληκτική όπως κατάντησε σε αυτόν τον ζοφερό τόπο ζωή μου. Ναι, θέλω όσο τίποτε άλλο να φύγω από δω, αλλά να πάω πού;

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Αν ανοίξεις την πόρτα και κοιτάξεις έξω πέρα από τον λόφο, η ματιά σου θα χαθεί στον ορίζοντα. Νομίζεις ότι σε όλη αυτήν την απεραντοσύνη γύρω σου δεν υπάρχει μια γωνίτσα και για σένα; Ω, μη γίνεσαι υπερβολική. Δεν έχεις παρά να ανοίξεις την πόρτα.

ΜΑΡΘΑ: Να πάω, πού; Θέλω να φύγω από δω. Το να θέλεις, όμως, δεν είναι αρκετό. Η απραξία με ρουφάει μέσα της σιγά-σιγά μέχρι να με καταπιεί. Η ψυχή μου είναι άτονη κι αδύναμη. Έχω χάσει όλες μου τις αυταπάτες. Μάταια αναζητώ την ευτυχία. Οι δαίμονες της χαράς εδώ δεν μπορούν πλέον να με ξεσηκώσουν. Άλλοτε με το πρώτο σήμα που μου έκαναν, ή μάλλον που νόμιζα ότι μου έκαναν, πεταγόμεν ορθία, ελαφριά, σβέλτα και άφοβη, έτοιμη να πετάξω. Τώρα όσο κι αν προσπαθώ να πείσω τον εαυτό μου να κινηθεί, έχω την εντύπωση ότι τίποτε δεν προχωράει. Δεν έχω όρεξη ούτε καν να περπατήσω. Είναι τόσο κουραστικό πια για μένα. Δεν έχω όρεξη να ξαπλώσω, γιατί μετά ή θα πρέπει να μείνω ξαπλωμένη ή να ξανασηκωθώ, και δεν έχω όρεξη ούτε αυτό να κάνω.

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Συνελόντι ειπείν, δεν έχεις όρεξη για τίποτε.

ΜΑΡΘΑ: Νιώθω πολιορκημένη από παντού, και, για να μη με τελειώσει η τελματώδης ζωή τριγύρω μου, δεν κάνω τίποτε άλλο παρά να κλαίω, να κλαίω, να κλαίω μέχρι εξαντλήσεως.

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Όπως εκείνος ο στρατηγός –δεν θυμάμαι τώρα πού το διάβασα– ο οποίος, όταν περικυκλώθηκε σε ένα φρούριο με όλο το ιππικό του, για να μην παρακμάσουν τα άλογά του από την απραξία, τα μαστίγωνε κάθε μέρα.

ΜΑΡΘΑ: Ωραία, λοιπόν, μια και δεν μπορώ κλαίγοντας να βγω από το τέλμα τις απραξίας, δεν έχετε παρά να ακολουθήστε την μέθοδο του στρατηγού: μαστιγώστε με.

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Και να ήθελα, νομίζεις θα μπορούσα;

ΜΑΡΘΑ: Γιατί;

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Μα πώς, χωρίς μαστίγιο; Όχι, όχι, σοβαρά τώρα, θα ήταν σαν να πλήγωνα ξανά κάποια που αγάπησα στην ζωή μου.

ΜΑΡΘΑ: Εννοείτε την Ρεγγίνα;

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Α, βλέπω εσύ θυμάσαι καλά. Ναι, την πλήγωσα τότε που την εγκατέλειψα, όταν σφηνώθηκε το μυαλό μου η ιδέα πως ήταν εμπόδιο τις επιδιώξεις μου. Πόσο άδικος ήμουν μαζί της. Αντί να ψάχνουμε μέσα μας να δούμε γιατί κάτι δεν προχωράει στην ζωή μας όπως θα θέλαμε, τα ρίχνομε στους άλλους. Ήταν πια αργά, όμως, να επανορθώσω. Όσο κι αν προσπάθησα να την φέρω πίσω, μάταιος κόπος. Είχε πάρει πλέον τον δικό της δρόμο ... Ω, δεν ξέρεις πόσο πολύ της μοιάζεις –τόσο, που έχω την εντύπωση πως, αν έκανα κάτι κακό σε σένα, να σε μαστίγωνα, ας πούμε, όπως, χαριτολογώντας, μου είπες, θα ήταν σαν να πλήγωνα πάλι εκείνη. Αντίθετα, θα ήμουν ευτυχής, αν μπορούσα να σε βοηθήσω. Είπες ότι θέλεις να φύγεις από δω, αλλά δεν έχεις πού να πας. Μμμ; Μπορείς, λοιπόν, να έλθεις μαζί μου. Στο σπίτι μας.

ΜΑΡΘΑ: Και η σύζυγός σας;

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Δεν νομίζω ότι θα είχε αντίρρηση. Πάντα ήθελε να είχε μια κόρη. Βέβαια, θα επιθυμούσε να είχε αποκτήσει ένα δικό της κορίτσι, να το έχει μεγαλώσει η ίδια, αλλά, και μαζί σου, νομίζω, θα μπορούσε να αναπτύξει μια σχέση που θα την ικανοποιούσε.

ΜΑΡΘΑ: Δεν ξέρω, φοβάμαι. Είναι όλα τόσο μπλεγμένα μέσα μου. Νιώθω την ζωή εδώ σαν ένα βαρύ πέλμα πάνω μου να με πιέζει και σιγά-σιγά να με συνθλίβει. Θέλω να φύγω. Σκέφτομαι και τον Νίκο, που να πάρει η ευχή, πώς θα το πάρει. Να έχει κάνει τόσα για μένα –ίσως να μην μου πρόσφερε εκείνο που πραγματικά θα ήθελα, αυτό που θα χρειαζόμουν για να αποκτήσει η ζωή μου νόημα, που ειλικρινά δεν ξέρω τι θα μπορούσε να ήταν αυτό–, κι εγώ να του γυρίζω την πλάτη. Μου λέτε να έλθω μαζί σας. Ωραία. Θα είναι, όμως, τότε καλύτερα τα πράγματα για μένα; Σκέφτομαι κι όλους τους αλλεπάλληλους θανάτους στο σπίτι τις και ... δεν ξέρω, δεν ξέρω ... Τρομάζω.

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Κοίτα, η ζωή δεν είναι όπως ένα πρόβλημα, που μπορεί να καθίσει κανείς κάτω και με την ηρεμία του, μεθοδικά, να ψάξει να βρει την λύση του. Η ζωή είναι μια πραγματικότητα, που πρέπει να της δοθεί κανείς, να την βιώσει δίχως να ξέρει τι θα κερδίσει ή τι θα χάσει από την περιπέτεια αυτή. Ενδεχομένως, δεν λέω, διακινδυνεύοντας να βιώσουμε την πραγματικότητα, να κάνουμε λάθη, αλλά η ζωή, τιμωρώντας μας για τις όποιες αστοχίες μας, μπορεί, τελικά, να μας βοηθήσει να βρούμε τον δρόμο μας και συνεχίσουμε την πορεία μας. Αν, όμως, δεν διακινδυνεύσουμε καθόλου, ποιος θα μας βοηθήσει; Μμμ;

ΝΙΝΑ (μπαίνει κρατώντας ένα πιάτο με κόλλυβα κι ένα κουτί) Πώς σας φαίνεται;

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Μια χαρά. (δείχνοντας το κουτί) Κι εδώ; Αυτό τι είναι;

ΝΙΝΑ: Αμυγδαλωτά. Είπα να πάρω μερικά, να τα προσφέρω σε όποιον δούμε εκεί, για να συγχωρέσουν την ψυχή του, μια και το κόλλυβο, το πικρό σιτάρι, που λένε, το σκορπίζουν πάνω στον τάφο.

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: (ανοίγοντας το κουτί) Α, βλέπω τα τύλιξες και το καθένα μέσα σε ζελατίνη.

NINA: Ε, βέβαια, να μη σιχάινεται ο άλλος να το πάρει. (στην Μάρθα) Έτσι δεν είναι; Εγώ, όποτε τύχει και βρεθώ σε νεκροταφείο και μου προσφέρουν τίποτα γλυκά και δω ότι είναι χύμα, τα παίρνω βέβαια για να μη τους προσβάλλω, αλλά μετά τα πετάω. Ξέρω εγώ πόσοι τα έπιασαν πριν, και τι είχαν πιάσει προηγουμένως με τα χέρια τους; Ακόμη και τα κόλλυβα, αν δεν είναι συσκευασμένα σε σακουλάκι, τα ξαποστέλνω –κρυφά, ασφαλώς, μη με δουν.

ΜΑΡΘΑ: Μα δεν είναι αμαρτία;

NINA: Γιατί, δεν θα ήταν αμαρτία, αν τρώγοντάς τα, πάθαινα δηλητηρίαση;

(Μπαίνει ο Πανδοχέας κρατώντας δυο ανθοδέσμες)

Δυο ανθοδέσμες;

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Τελικά, φαίνεται έκοψα πολλά τριαντάφυλλα –περισσότερα, ίσως, από όσα έπρεπε. Όσο κι αν προσπάθησα να τα κάνω μια ανθοδέσμη, δεν φαινότουσαν ωραία. Το πολύ περίσσιο, όπως έλεγε η μάνα μου, χαλά το ίδιο. Ενώ τώρα; Για δείτε. Εε!

ΜΑΡΘΑ: Δεν μπορώ να σε καταλάβω. Μιλάς με έναν ενθουσιασμό, λες και ετοιμάζεσαι να πας σε γιορτή.

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Συγνώμη, πιστέψτε με, δεν είναι ότι δεν λυπάμαι ... Αλίμονο δεν ήταν μόνο ότι χάθηκε ένας τόσο νέος άνθρωπος, αλλά κι ένας άνθρωπος που μου ήταν ιδιαίτερα συμπαθής –όχι μόνο όταν, μετά που τον αποκλήρωσε ο θεός του, αποφάσισε να γυρίσει σελίδα στην ζωή του, αλλά και πριν, όταν διακατεχόταν από το αχαλίνωτο πάθος να γεύεται κάθε στιγμιαία απόλαυση που θα ικανοποιούσε τις αισθήσεις του, (στον Κλεισάρη), για το οποίο εσείς, αντίθετα, τον επικρίνατε. (στην ομήγυρη) Αυτή η διάθεσή μου, όμως, να ελαφρύνω την κατάσταση, είναι, πώς να σας το πω, κάτι που βγαίνει αυθόρμητα από μέσα μου, άθελά μου. Να, προηγουμένως καθώς έφτιαχνα μέσα τις ανθοδέσμες μού ήρθε αυτόματα, χωρίς να το θέλω στο μυαλό μου μια αστεία ιστορία, κι άρχισα να γελάω μόνος μου. (στην Μάρθα) Στην έχω πει; Δεν θυμάμαι. Ε;

ΜΑΡΘΑ: Μα τι μου ζητάς, τώρα. Να μυρίσω τα νύχια μου; Ξέρω εγώ για ποια ιστορία μου μιλάς; Γιατί από ιστορίες κι ανέκδοτα εσύ ..., άλλο τίποτα.

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Πρόκειται για αληθινή ιστορία, έτσι. Μια μέρα, που λέτε, κάποιος ονόματι Σολδίνος, που διατηρούσε με την γυναίκα του ένα βιβλιοπωλείο, καθώς ήταν στο βάθος του μαγαζιού ανεβασμένος στην σκάλα, άκουσε έναν πελάτη, που δεν μπορούσε να τον δει από κει που βρισκόταν, να μιλάει στην γυναίκα του, ίδια κι απaráλλαχτα με την χροιά και τον τόνο της φωνής του. Έκπληκτος, τότε, ο βιβλιοπώλης ρώτησε με κάθε ειλικρίνεια την γυναίκα του: Δεν μου λες, Ρεβέκκα, εγώ είμαι αυτός που σου μιλάει; Δεν είναι αστείο; Εγώ, πάντως, το βρίσκω εξαιρετικά χαριτωμένο. Τι περιεργο πράγμα, λοιπόν, ε; Εκεί που θα έπρεπε να λυπάμαι που χάθηκε ένα αγαπημένο μας πρόσωπο, το μυαλό μου αυθόρμητα να πηγαίνει σε πράγματα που με κάνουν να γελάω. Ή και το αντίθετο. Πόσες φορές εκεί που γελάω, νιώθω, χωρίς να το καταλάβω, την ανάγκη να κλάψω.

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Μπα, μην σας κάνει εντύπωση. Είναι χαρακτηριστικό των ανθρώπινων πραγμάτων να προκαλούνται συχνά από τα αντίθετά τους. Ένας μελαγχολικός άνθρωπος τυχαίνει να διαθέτει μεγαλύτερη αίσθηση του χιούμορ από κάποιον άλλον υποτίθεται ισορροπημένο, ένας ακόλαστος να έχει έντονο το ηθικό αίσθημα, ένας σκεπτικιστής να στήνει το αφτί του στην φωνή της θρησκείας. Η χαρά και η λύπη μοιάζουν να είναι στερεωμένες στις άκρες μιας αιωρούμενης ράβδου έτσι, ώστε, όταν πιέζεται η μια άκρη της προς τα κάτω, μοιραία να ανεβαίνει η άλλη. Θέλω να πω ότι κατά παράδοξο τρόπο τα δυσάρεστα και τα αρνητικά επικοινωνούν με τα ευχάριστα και τα θετικά. Από την άποψη αυτή, λοιπόν, μπορούμε να προσδοκάμε μέσα από την αμαρτία την λύτρωση.

ΜΑΡΘΑ: Αυτό είναι εξαιρετικά παρήγορο, αφού, όπως λέει η θρησκεία μας, όλοι μας κουβαλάμε μέσα τις την αμαρτία.

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Αυτή η έπαρση πια τις ενοχής ότι όλοι μας είμαστε αμαρτωλοί και της αποδοχής της μοίρας μας ότι δεν μπορούμε να κάνουμε τίποτα ..., τι να σου πω. Ε, εγώ προσωπικά δεν ξέρω αν είναι σε θέση κανείς να έχει αίσθηση τις αμαρτίας, (στον Κλεισάρη) ώστε να αξιωθεί, όπως είπατε, να δει μέσα από αυτήν την λύτρωση. (στην ομήγυρη) Μπορεί ο μεθυσμένος να καταλάβει την γεύση του κρασιού; Το ίδιο και ο αμαρτωλός: βουτηγμένος μέσα στην αμαρτία και τυφλωμένος από αυτήν, δεν μπορεί να καταλάβει τι είναι η αμαρτία. Αλλά και στην περίπτωση που κάποιος ήταν αγνός, πάλι δεν θα μπορούσε να πει τι είναι αμαρτία, αφού δεν θα είχε την εμπειρία της. Μπορεί να καταλάβει κανείς την μυρωδιά του τριαντάφυλλου ή την γεύση του ροδάκινου, ό, τι κι αν του πω εγώ, όπως κι αν του τις περιγράψω, αν δεν τις νιώσει ο ίδιος; Το παραμύθι αυτό, λοιπόν, γύρω από την αμαρτία, κατά την ταπεινή μου γνώμη, μας οδηγεί σε ένα αδιέξοδο, από το οποίο δεν ξέρω ποιος μπορεί να μας βγάλει.

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Η πίστη στον Θεό.

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Η πίστη στον Θεό! Μάλιστα. Υπάρχει κανένας λόγος να με κάνει να πιστεύω στον Θεό;

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Όχι, κανένας απολύτως, αν εννοείτε, βέβαια, αν υπάρχει κάποια απόδειξη ή, έστω, ένδειξη ότι υπάρχει ο Θεός για να πιστεύω σε αυτόν.

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Τότε; Τότε, τι είναι αυτό που μπορεί να κάνει κάποιον να πιστεύει στον Θεό και να περιμένει από αυτόν, όπως είπατε, την λύτρωση από την αμαρτία;

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Η απελπισία, το να νιώθει κανείς τον εαυτό του να πυρπολείται από παντού χωρίς τελικά να καεί ή να αποτεφρωθεί, όπως ο ετοιμοθάνατος που παραμένει κλινήρης περιμένοντας από στιγμή σε στιγμή το τέλος του δίχως να μπορεί να πεθάνει. Και το χειρότερο για το βάσανο της απελπισίας του είναι η ιδέα που έχει σφηνωθεί μέσα του ότι υπεύθυνος που περιήλθε στην αρρωστημένη αυτή κατάσταση είναι ο ίδιος, ότι φταίει αυτός με τον τρόπο που διαχειρίστηκε την ζωή του. Κι αυτό του προκαλεί το συναίσθημα της ενοχής, που, με την σειρά του, του δημιουργεί την αγωνία πώς να απαλλαγεί από αυτό. Απελπισία, ενοχή, αγωνία! Τρεις βασανιστικές καταστάσεις που η καθεμιά, με την σειρά της, σπρώχνει όποιον τις υφίσταται να αναζητεί κάποια διέξοδο για να γλιτώσει από το μαρτύριο που βιώνει. Χρειάζεται από κάπου να πιαστεί, για να ξεφύγει από τα δίχτυα τους –ένα στήριγμα. Πού να το βρει, όμως; Στις συνθήκες της ζωής του; Μα αυτές δεν είναι εκείνες που τον οδήγησαν στο αδιέξοδο από το οποίο θέλει να βγει; Η μόνη δυνατότητά του για να σωθεί είναι να αναζητήσει την λύτρωσή του πέρα από την ζωή, στον Θεό. Να πιστέψει στον Θεό. Ξέρω, ξέρω, μπορεί ο Θεός να μην είναι παρά μια χίμαιρα. Η πίστη του, όμως, στον Θεό μπορεί να τον κάνει να την ξεπεράσει. Είναι όπως κάποιος που βρίσκεται εγκλωβισμένος στο διαμέρισμά του στον τελευταίο όροφο μιας πολυκατοικίας που το έχει ζώσει από παντού η φωτιά και δεν έχει καμιά δυνατότητα να φύγει από κει μέσα και να γλιτώσει παρά μόνο να πηδήξει από το μπαλκόνι στο κενό, και πηδάει, τελικά, ενώ ξέρει ότι τον περιμένει κάτω εκεί ο θάνατος, πιστεύοντας, όμως, ότι κάτι μπορεί να συμβεί κατά την πτώση του και να σωθεί. Και ίσως, ίσως λέω, να συμβεί πράγματι κάτι, όσο απίθανο κι αν είναι, και να σωθεί.

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Παρόλα αυτά, εγώ επιμένω ότι ...

NINA: Σας παρακαλώ, συνεχίστε την κουβέντα μετά, όταν γυρίσομε από το τρισάγιο. Δεν είναι σωστό να περιμένει ο παπάς. Κάποιοι θα πρέπει να πάρουν τις ανθοδέσμες. Εγώ θα κρατάω τα κόλλυβα. (στην Μάρθα) Μπορείς να πάρεις εσύ το κουτί με τα αμυγδαλωτά;

(Φεύγουν όλοι κρατώντας ο Κλεισάρης την μια ανθοδέσμη, ο πανδοχέας την άλλη ανθοδέσμη, η Νίνα το πιάτο με τα κόλλυβα και η Μάρθα το κουτί με τα αμυγδαλωτά)

ΤΕΛΟΣ ΤΡΙΤΗΣ ΠΡΑΞΗΣ

ΤΕΤΑΡΤΗ ΠΡΑΞΗ

(Υστερα από τέσσερα σχεδόν χρόνια στο δωμάτιο υποδοχής του ίδιου επαρχιακού πανδοχείου. Φθινόπωρο)

NINA: ... Ας την θυμόμαστε, λοιπόν. Είμαι βέβαιη ότι η ψυχή της, αν μας βλέπει από κει ψηλά, θα νιώθει αγαλλίαση που την σκεφτόμαστε.

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Σκατά! Η ανάμνηση είναι ένα ρούχο φορεμένο που, όσο ωραίο κι αν είναι, δεν μας μπαίνει πια γιατί έχουμε μεγαλώσει εν τω μεταξύ. Ένα ψωραλέο μεροκάματο που δεν μας χορταίνει. Τι να μου κάνει εμένα η μνήμη της.

NINA: Ωραία, αλλά μπορούμε να κάνουμε τίποτε άλλο από να την θυμόμαστε; Μακάρι να ήταν στο χέρι μας να την φέρναμε πίσω.

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Δεν μπορώ να το χωνέψω ότι έφυγε από κοντά μας και αναπαύεται λίγες εκατοντάδες μέτρα μακριά μας, στο κοιμητήριό μας. Πώς έγινε, πώς έγινε.

NINA: Αφού ξέρεις. Υπήρχε σοβαρό πρόβλημα κληρονομικότητας στην οικογένεια. Η αδελφή της εδώ και χρόνια στο ψυχιατρείο, ο πατέρας της αυτοκτόνησε ...

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Αυτοκτόνησε;

NINA: Ε, βέβαια. Μου το εξομολογήθηκε η ίδια. Η εκκλησία, το ξέρεις, απαγορεύει ρητά την αυτοκτονία. Η ζωή, λέει, δεν μας ανήκει, είναι δώρο του Θεού, και, συνεπώς, εμείς δεν έχουμε κανένα δικαίωμα να την αφαιρούμε, αλλά μόνο ο Θεός, που μας την χάρισε. Σκέψου τώρα, για να φτάσει ο πατέρας της, που ήταν παπάς, να αυτοκτονήσει, τι σοβαρό πρόβλημα υπήρχε. Αλλά και η ίδια είχε επιχειρήσει και πριν δυο-τρεις φορές να αυτοκτονήσει. Την προφτάσαμε στο τσακ.

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Ό, τι και να μου λες, δεν μου το βγάζεις εμένα από το μυαλό ότι, αν την βοηθούσατε να σταθεί στα πόδια της, δεν θα είχε συμβεί το μοιραίο. Κι εδώ, που ήταν, τι

νομίζεις, δεν την έπιανε η μελαγχολία; Κοίταγα, όμως, πάντοτε να είμαι κοντά της, να της δίνω τα φάρμακα που της έλεγε ο αγροτικός, να την ενθαρρύνω, να της συμπαραστέκομαι, να της μιλάω, να την απασχολώ ... Και πού; Εδώ, στην άκρη του κόσμου, στην ερημιά, όχι στην μεγαλούπολη, που είστε εσείς, όπου υπάρχουν τόσα πράγματα να κάνει κανείς, για να κρατάει το μυαλό του μακριά από μαύρες κι αδιέξοδες σκέψεις. Τι ανόητος, Θεέ μου! Να ξέρω ότι τόσα ανθρώπινα πλάσματα –πόσα; Έξη παιδιά κι ο Πάνος– χάθηκαν κοντά σας, και, παρόλα αυτά, να μην την εμποδίσω να φύγει μαζί σας. Και το αποτέλεσμα; Να προστεθεί ένα ακόμη πρόσωπο, το όγδοο, στην λίστα των θυμάτων στο καταραμένο σπίτι σας. Δεν μπορεί, κάτι περίεργο, για να μην πω τίποτα βαρύτερο, πρέπει να υπάρχει εκεί. Αναρωτιέμαι πώς δεν επιλήφθηκε η αστυνομία.

NINA: Ποιος σου είπε ότι δεν ... Και σε πληροφορώ ότι δεν βρήκε τίποτα το ύποπτο, που υπαινίσσεσαι.

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Τόσοι θάνατοι, όμως, στην σειρά;

NINA: Άμα η κατάρα του Θεού πέσει βαριά επάνω σου δεν ξέρεις πού θα σταματήσει. Είναι σαν ένα ρολόι που του έσπασε το ελατήριο και τρέχει σαν τρελό δίχως σταματημό.

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Κατάρα; Κατάρα για τι; Ο Θεός δεν είναι άδικος. Για να δείξει τόση σκληρότητα, ποιος ξέρει σε τι βαρύ παράπτωμα θα πρέπει να υποπέσατε. Εσύ, ο σύζυγός σου ή και οι δυο σας, ίσως ...

NINA: Ίσα-ίσα που ο σύζυγός μου φροντίζει να ανταποκρίνεται στην βούλησή του –και με το παραπάνω, μάλιστα.

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Τότε; Δεν καταλαβαίνω. Θέλεις να πεις, δηλαδή, ότι ο Θεός είναι παράλογος;

NINA: Όχι, όχι ..., όχι βέβαια. Κοίτα, η ιστορία πάει πολλά χρόνια πίσω. Ο πεθερός μου ήταν ένας βαθύτατα θρησκευόμενος άνθρωπος, αφιερωμένος κυριολεκτικά στον Θεό. Διάβαζε με τόσο πάθος και σε τόσο βάθος της Αγία Γραφή όσο κανείς άλλος, πιστεύω. Ίσως και η μελαγχολία από την οποία υπέφερε σοβαρά να οφείλεται, όπως είπε ο γιατρός, σε αυτήν την εμμονή του στα θεία. Το είχε μέσα του, μάλιστα, απωθημένο που δεν έγινε ιερέυς. Γι' αυτό και, μια και η μοίρα το έφερε να μην αξιωθεί να υπηρετήσει ο ίδιος την εκκλησία, πρότρεπε τον σύζυγό μου να γίνει παπάς. Κι όμως, παρά την βαθιά πίστη του, ο πεθερός

μου ένιωθε τον εαυτό του υπόλογο απέναντι στον Θεό για όσα είχε διαπράξει ενάντια στην βούλησή του. Τον βασάνιζαν οι ενοχές που νέος υπήρξε βλάσφημος του ονόματος του Θεού και που αργότερα άφησε την γυναίκα του έγκυο πριν παντρευτούν. Η αίσθηση ότι είχε αμαρτήσει και οι ενοχές του για ό, τι επιλήψιμο είχε διαπράξει αντί, με τον καιρό, να καταλαγιάζουν, γιγαντώθηκαν μέσα του. Πίστευε ότι ο πέλεκυς της θείας τιμωρίας θα έπεφτε, τελικά, βαρύς επάνω του, ότι όλα τα παιδιά του, συγκεκριμένα, θα πέθαιναν πριν γίνουν τριάντα τριών ετών –όσο, δηλαδή, ήταν ο Χριστός όταν σταυρώθηκε. Η οργή του Θεού απέναντί του, είχε πειστεί, δεν ήταν μόνο δικαιολογημένη, αλλά και επιβεβλημένη. Μόνο έτσι θα εξαλείφονταν οι αμαρτίες του. Και, πραγματικά, όλα τα παιδιά του πέθαναν νωρίς –όλα, εκτός από το μικρότερο, τον σύζυγό μου.

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Τουλάχιστον, μέσα από την τραγωδία αυτή, γλίτωσε και κάποιος.

ΝΙΝΑ: Γλίτωσε; Η μοίρα του άντρα μου αποδείχθηκε πολύ χειρότερη παρασύροντας, δυστυχώς, κι εμένα μαζί.

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: (Μπαίνει) Τελικά, κανόνισα με το ταξί να έλθει αύριο στις επτά.

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Τόσο πρωί;

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Γιατί; Ούτως ή άλλως με την Νίνα σηκωνόμαστε νωρίς. Τι νόημα θα είχε να καθόμασταν εδώ δυο-τρεις ώρες παραπάνω άπραγοι. Ενώ έτσι, θα είμαστε κάτω μεσημέρι –άντε νωρίς το απογευματάκι.

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Φαντάζομαι πόσα θα σας πάρει το ταξί ... Εμένα, βέβαια, δεν μου πέφτει λόγος, αλλά γιατί να μην παίρνατε το λεωφορείο. Τελευταία, μάλιστα, άκουσα, έχουν βάλει καινούρια λεωφορεία, πολύ άνετα –σαν να ταξιδεύεις με Ι.Χ.

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Δεν βαριέσαι. Θα έπρεπε να πάρομε ταξί να μας πάει δυο-τρία χιλιόμετρα μακριά –τόσο δεν είναι από δω ο κεντρικός δρόμος που περνάει το λεωφορείο; – και μετά, όταν, με το καλό, φτάσομε κάτω, καλό σούρουπο πια, να περιμένομε στην ουρά στον σταθμό να πάρομε πάλι ταξί για να μας πάει στο σπίτι ... Και γιατί όλη αυτή η ταλαιπωρία; Εντάξει να ζούσε η Μαρθούλα μας ... το καταλαβαίνω. Να κάναμε οικονομία για κάποιον που θα μας κληρονομούσε.

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Ευτυχώς, λοιπόν, που πέθανε και σας έλυσε τα χέρια, να μπορείτε να κάνετε την ζωή σας.

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Ε, τι να σου πω, ο κυνισμός σου δεν έχει όρια.

ΝΙΝΑ: (στον Κλεισάρη) Ας τον. Νομίζει ότι φταίμε εμείς που πέθανε η Μάρθα.

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Όχι νομίζω. Έτσι είναι.

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Δεν ξέρεις τι λες. Το καταλαβαίνω, δεν μου το συγχώρησες που αποφάσισε η Μάρθα να φύγει επιτέλους από κοντά σου και να έρθει μαζί μας. Μπορεί, όμως, να τα βάλει κανείς με την βούληση του Θεού; Δυστυχώς, όλοι μας στο σπίτι πληρώσαμε παλιές αμαρτίες του πατέρα μου –και πιο πολύ εγώ.

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Εσύ, γιατί; Μου το είπε και η γυναίκα σου πριν, και δεν καταλαβαίνω. Είσαι ο μόνος που γλίτωσες από την οργή του Θεού, και παραπονιέσαι;

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Πόση άγνοια έχεις! Η αμαρτία αναπαράγεται, έχει την τάση να μην περιορίζεται εκεί που εκδηλώνεται, αλλά να απλώνεται συνεχώς, όπως όταν ρίχνομε ένα βότσαλο στην λίμνη και σχηματίζονται ο ένας μετά τον άλλο όλο και μεγαλύτεροι κύκλοι. Πόσες χιλιάδες, εκατομμύρια χρόνια πέρασαν από τότε που αμάρτησαν οι πρωτόπλαστοι, και η αμαρτία τους εξακολουθεί να μας κυνηγάει. Έτσι είναι: η αμαρτία πιάνει πολλούς, όχι μόνο εκείνον που αμάρτησε. Η καταιγίδα του θανάτου, λοιπόν, που προκλήθηκε από το γεγονός ότι ο πατέρας μου αμάρτησε, σάρωσε το σπίτι μας μέχρι που έφτασε ως εμένα και σταμάτησε μπροστά μου χωρίς να με αγγίξει. Γιατί, άραγε; Πώς και ξέφυγα εγώ από την μοίρα των αδελφιών μου;

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Προφανώς, για την εξιλέωση του πατέρα σου σχετικά με όσα διέπραξε ενάντια στην βούληση του Θεού, δεν χρειαζονταν άλλα θύματα.

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Ή μπορεί και το άλλο, πράγμα για το οποίο είμαι απόλυτα πεπεισμένος: η θεία πρόνοια να με κράτησε στην ζωή, για να ανοίξει με εμένα ένας καινούριος κατάλογος

θυμάτων, μέχρι, σε ανταπόδοση όλων αυτών των ανθρώπινων απωλειών, να μπει ένα τέλος στην αμαρτωλή ιστορία του πατέρα μου. Και την αποστολή μου αυτή φρόντισα να την εκτελέσω, σε πληροφορώ, με απόλυτη αφοσίωση στην βούληση του Θεού και περισσή προθυμία –σε τέτοιο σημείο, μάλιστα, που, τώρα πια που ολοκληρώθηκε ο κύκλος του αίματος που χρειάστηκε για ξεπλυθεί το αμαρτωλό παρελθόν του πατέρα μου, μπορώ να εξομολογηθώ ότι ίσως να ... ή μάλλον σίγουρα αδίκησα την πιστή μου σύντροφο στην ζωή, (στην Νίνα) σε τέτοιο σημείο, γλυκιά μου, που δεν πάει ο νους σου.

NINA: Δεν σε καταλαβαίνω.

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ:

NINA: Ε, μίλα επιτέλους.

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Άσε, ίσως μια άλλη φορά, που θα είμαστε οι δυο μας.

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Εγώ, πάντως, αν θέλετε, να φύγω ... Σκέφτομαι, όμως, αν ήταν πράγματι τόσο βαριές πια οι αμαρτίες του πατέρα σου, ώστε να χρειαστούν να ανοίξουν δύο κύκλοι θανάτων τόσων αθώων ανθρώπων για να ξεπλυθούν. Πόσοι, αλήθεια, δεν κάνουν τα ίδια που έκανε ο πατέρας σου, ή και περισσότερα ακόμη, και μετανιώνοντας τα προσπερνούν με ήσυχη την συνείδησή τους.

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Εξαρτάται πόσο ένοχος αισθάνεται κανείς απέναντι στον Θεό ή μάλλον πόσο καθαρά ακούει μέσα του την φωνή του Κυρίου να του μιλάει για τα σφάλματα που διέπραξε σε βάρος του. Κάποιος άλλος που δεν πιστεύει βαθιά στον Θεό μπορεί όλη αυτήν την τραγωδία που έπεσε στο σπίτι μας να την έβλεπε απλά σαν ένα παιχνίδι της απρόσωπης μοίρας, να έλεγε για όλα αυτά τα πρόσωπα –πρώτα για τα αδέρφια μου, μετά για τα παιδιά μας, ύστερα για τον Πάνο μας κι τελικά για την Μάρθα μας– που χάθηκαν διαδοχικά πως δεν είχαν τύχη.

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Θα είμαι μέσα, αν χρειαστείτε κάτι ...

(Φεύγει)

NINA: Λοιπόν;

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Να, πώς να στο πω ... Πάντα ήθελα να σου εξηγήσω ότι ... Τέλος πάντων ... Θυμάσαι πώς πέθανε ο Σωτηράκης μας, το πρώτο μας παιδί; Δυόμισι χρονών από κοκίτη! Την μέρα εκείνη εσύ έλειπες. Είχες πάει να ψωνίσεις για την μητέρα σου. Υπέφερε η καημένη από οστεοπόρωση, και, έτσι, ήσουν αναγκασμένη σαν καλή κόρη να την φροντίζεις εσύ. Τον έπιασε ένας ακατάσχετος βήχας. Κι εγώ, αντί να τον πάρω στα χέρια μου, να τον χτυπήσω στην πλατούλα του να τον βοηθήσω να αναπνεύσει, να του δώσω το σιρόπι που είπε ο γιατρός, κλείδωσα την πόρτα του δωματίου του και τις άλλες ενδιάμεσες πόρτες των δωματίων και πήγα στην άλλη άκρη του σπιτιού να μην τον ακούω. Έμεινα δεν ξέρω πόση ώρα εκεί προσπαθώντας να αφουγκραστώ ότι όλα είχαν τελειώσει. Έτσι, όταν γύρισα στο δωμάτιό του, τον βρήκα ήσυχο, ξαπλωμένο στο πάτωμα. Τον σήκωσα και τον έβαλα στο κρεβάτάκι του. Ένωσα, βλέποντας το παιδί μας νεκρό, οδύνη, αλλά, παράλληλα, καταλάβαινα να φεύγει από πάνω μου ένα βάρος από την ενοχή για τις αμαρτίες του πατέρα μου και να με κυριεύει ένα κύμα ανακούφισης. Αισθανόμουνά τόσο ήρεμος, ενώ θα έπρεπε να είμαι αναστατωμένος. Υποκρινόμουνά, όμως, μπροστά σας τον ταραγμένο για το κακό μας είχε βρει. Κι αυτό, ξέρεις, το αίσθημα της ανακούφισης, ότι η ενοχή για τις αμαρτίες του πατέρα μου αλάφραινε επάνω μου, το ένιωθα όλο και περισσότερο κάθε φορά που πέθαινε κι ένα παιδί μας. Το ίδιο κι όταν πέθανε ο Πάνος και η Μάρθα. Ίσως με την Μάρθα όχι τόσο ...

NINA: Θέλεις να πεις ότι άφησες τα παιδιά μας να πεθάνουν, ενώ θα μπορούσες να ... Ω Θεέ μου, δεν το πιστεύω ... Δολοφόνε. Δεν χόρτασες με το αίμα των παιδιών σου; Οι άλλοι, οι ξένοι άνθρωποι; Ο Πάνος; Η Μάρθα; Τους πήρες από το χέρι, δήθεν να τους σώσεις και τους άφησες να γκρεμιστούν. Καραδοκούσες να αρπάξεις την ευκαιρία για να τους γυρίσεις την πλάτη την ώρα που μια κίνησή του προς την μεριά τους θα αρκούσε για να τους σώσει, όπως ο μυρμηκοφάγος ενεδρεύει για το θύμα του μέσα στο χωνί που φτιάχνει από ρευστή άμμο.

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Εγώ είπα στον Πάνο να έρθει μαζί μας;

NINA: Μην μου μιλάς, σε σιχαίνομαι. Ένα γκρινιάρικο, θλιμμένο υποκείμενο που γραπώνεσαι από τις μαύρες, διεστραμμένες σκέψεις σου και τρέφεσαι με αυτές, όπως οι μύγες που δεν μπορούν να κρατηθούν πάνω σε ένα λείο, καλογουλισμένο, διάφανο σώμα και πιάνονται και ξεκουράζονται σε μέρη τραχιά, ανώμαλα, βρόμικα. Πού να ήξερα τι έκρυβε το βρόμικο κι ανώμαλο μυαλό σου. Δυστυχισμένε μου νέε, εγώ προσπαθούσα να σε βοηθήσω να σταθείς στα πόδια σου, κι αυτός ...

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Προσπάθησε να με καταλάβεις.

ΝΙΝΑ: Μη μ' αγγίζεις. Δεν θα με ξαναδείς. Νίκο, Νίκο.

(Μπαίνει ο Πανδοχέας)

Πού μπορώ να κοιμηθώ; Θέλω ένα ξεχωριστό δωμάτιο.

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Το δωμάτιο στον δεύτερο όροφο που βλέπει στον κήπο, αυτό που σας είχα δώσει την τελευταία φορά νομίζω, είναι εντάξει; Μπορείς να κοιμηθείς εκεί, λοιπόν. Είναι τακτοποιημένο.

ΝΙΝΑ: Άσε, δεν χρειάζεται να έλθεις μαζί μου. Μόνο, αν μπορείς να κανονίσεις για μένα ένα ταξί για αύριο το πρωί –στις πέντε, σε παρακαλώ.

(Φεύγει)

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Τα άκουσα όλα.

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Σε όλη μου την ζωή έψαχνα απελπισμένα να βρω μια αλήθεια αληθινή για μένα, να βρω μια ιδέα για την οποία θα άξιζε να ζήσω ή να πεθάνω.

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Και την βρήκες;

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Ναι.

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Ναι; Και ποια είναι αυτή;

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Ο Θεός.

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Άλλος στην θέση σου θα τρελαινόταν με όλη αυτήν την συμφορά να σέρνεται γύρω του.

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Άλλος ναι, μπορεί. Δεν είμαστε όλοι ίδιοι. Από βιολογική άποψη –ως προς τα κόκκαλά μας, τις σάρκες μας, τις φλέβες μας, τα όργανα του σώματός μας, τα νύχια μας, τα δόντια μας ...– μπορεί ναι, να ανήκομε στο ίδιο είδος, αυτό που ονομάζομε «ανθρώπινο γένος», αλλά ως οντότητες είμαστε ο καθένας μας μια ξεχωριστή, ατομική ύπαρξη. Ο καθένας μας καλείται χωρίς προϋποθέσεις και αναφορές σε τίποτε πέρα από τον εαυτόν του να κάνει τις δικές του επιλογές για να γίνει τελικά, παραδίδοντας το πνεύμα του, ό, τι αποφάσισε ο ίδιος να είναι και να μην είναι κανένας άλλος. Εγώ επέλεξα να εξαρτήσω την ζωή μου από τον Θεό, να δέχομαι και να κάνω ό, τι είναι θέλημά του, όσο ακραίο και δυσβάσταχτο κι αν είναι αυτό. Όπως βλέπεις, δεν υπάρχει γύρω μου κανένα από τα πρόσωπα που ανήκαν ή μπήκαν στην οικογένειά μου. Και η σύζυγός μου ακόμη, που θα μπορούσε να βρίσκεται κοντά μου, αποφάσισε κι αυτή να φύγει.

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Θαυμάζω την ψυχραιμία σου. Πώς είναι δυνατόν να έχει συμβεί ό, τι έχει συμβεί, να έχεις κάνει ό, τι έχεις κάνει και να μην δείχνεις ότι έχεις τον παραμικρό οίκτο που χάθηκαν τόσοι άνθρωποι χωρίς να φταίνε.

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Δεν έχω οίκτο, ή ο οίκτος δεν με κάνει δειλό; Μμμ; Ε, λοιπόν, είμαι έτοιμος αν ο Θεός κρίνει πως ό, τι έκανα είναι στραβό, να κάνει την εκκλησία ή οποιαδήποτε άλλη εξουσία τον αντιπροσωπεύει στην γη όχι απλώς να με εγκαταλείψει, αλλά να χρησιμοποιήσει όλη την δύναμή της εναντίον μου να με εξαλείψει. Στην θαρραλέα εποχή μας δεν τολμούν να πουν στον ασθενή ότι θα πεθάνει, δεν τολμούν να καλέσουν τον ιερέα μήπως ο ασθενής πεθάνει από τον φόβο του, δεν τολμούν να πουν στον ασθενή ότι μόλις τις προάλλες πέθανε κάποιος από την ίδια αρρώστια.

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Δεν ξέρω αν η θαρραλέα και αλλόκοτη πίστη σου στον Θεό θα σου εξασφαλίσει την αιωνιότητα της βασιλείας των ουρανών. Εύχομαι να είναι έτσι. Αλλά σκέφτομαι, αν όλα αυτά που νομίζεις ότι είναι θέλημα Θεού, δεν είναι τελικά τίποτε άλλο παρά δημιουργήματα της φαντασίας σου, τότε ...

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Τι.

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Σκέφτομαι την απογοήτευσή σου.

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Απογοήτευση; Γιατί. Κάποτε, πάνε πολλά χρόνια τώρα, την εποχή της φιληδονίας μου, τότε που διέτρεχα το αισθητικό στάδιο της ζωής μου, είχα πάρει αργά το βράδυ –τι βράδυ δηλαδή, σχεδόν χαράματα– ένα ταξί να με πάει κάπου. Στον δρόμο ο ταξιτζής με ρώτησε αν θα μπορούσαμε να σταματήσουμε για λίγο, πέντε-δέκα λεπτά το πολύ, για μια δουλειά που είχε. Του είπα ότι δεν είχα πρόβλημα. Σταμάτησε, λοιπόν, μπροστά σε ένα καφενείο ημιφωτισμένο. Νόμιζα ότι ήθελε να κατουρήσει. Ήρθε πράγματι ύστερα από λίγο. Κάθισε στο τιμόνι τρίβοντας τα χέρια του. «Τώρα είμαι μια χαρά», μου είπε, «πάμε, όπου γουστάρεις». Νόμιζα πως ένιωθε ανακουφισμένος που άδειασε την ουροδόχο κύστη του. Όπως μου εξήγησε, όμως, είχε πάρει να παίξει ζάρια. Έριξε δυο-τρεις ζαριές κι έχασε ό, τι είχε και δεν είχε –κάπου χίλια πεντακόσια σημερινά ευρώ. Μέσα εκεί ήταν τα λεφτά για το γραμματίο της δόσης στο ταξί, το νοίκι, για όλες, τέλος πάντων, τις οικονομικές υποχρεώσεις του τού μήνα. Ποσώς τον ένοιαζε που τα έχασε. Αρκεί που έπαιξε. Δεν με ενδιαφέρει, λοιπόν, αν, τελικά, υπάρχει ο Θεός, αν ό, τι έκανα και θα συνεχίσω να κάνω ανταποκρίνεται πραγματικά σε αυτό που εκείνος θέλει από μένα. Αυτό που μετράει για μένα, η αλήθεια για την οποία ζω και θα μπορούσα ανά πάσα στιγμή να πεθάνω, είναι η πίστη μου στον Θεό και η αδιαπραγμάτευτη απόφασή μου να κάνω ό, τι είναι θέλημά του.

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Καλά, μπορεί κανείς έτσι στην τύχη, από κάτι που δεν είναι σίγουρο ότι υπάρχει, να περιμένει ποτέ να πάνε τα πράγματα καλά γι' αυτόν ..., την ευτυχία;

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Τι είναι αυτό, τρώγεται;

ΠΑΝΔΟΧΕΑΣ: Μα, η ευτυχία δεν είναι ο τελικός στόχος στην ζωή μας; Γι' αυτήν δεν ζούμε;

ΚΛΕΙΣΑΡΗΣ: Αλίμονο! Η θύρα της ευτυχίας δεν ανοίγει προς τα μέσα, και σε τίποτε δεν ωφελεί, όση δύναμη κι αν βάλει κανείς, να πέσει επάνω της για να την παραβιάσει. Απλά, ανοίγει προς τα έξω. Δεν μπορούμε να κάνουμε τίποτε για την ευτυχία μας. Ας μην απασχολούμαστε μαζί της. Να κάνεις μόνο εκείνο που πρέπει να κάνεις, ή μάλλον εκείνο που έχεις αποφασίσει εσύ, η ατομική ύπαρξή σου, ότι πρέπει να κάνεις.

ΤΕΛΟΣ